

Sosiaalityön asema pienessä kunnassa ja valtasuhteiden tarkastelua

Minna Kontio

Erikoissosiaalityöntekijän koulutus

Rakenteellisen sosiaalityön erikoisala

Lopputyö

Kesä 2019

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä – Author Minna Kontio	
Työn nimi – Title Sosiaalityön asema pienessä kunnassa ja valtasuhteiden tarkastelua	
Oppiaine – Subject Sosiaalityö	Työn laji – Level Rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyö 10 op
Aika – Month and year Kesäkuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 49s, 1 liite
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tarkastelen rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyössäni sosiaalityön asemaa pienessä kunnassa sekä valtasuhteita. Lisäksi pohdin, mitkä asiat voimaannuttavat pienen kunnan sosiaalityöntekijöitä. Tässä tutkimuksessa muistelen omia työvuosiani pienessä kunnassa vuosina 2009-2011 ja 2015-2017. Asiakirja-aineistona on kunnanhallituksen ja perusturvalautakunnan kokouspöytäkirjat sekä tutkijan omat päiväkirjat sosiaalitoimiston viikkopalavereista. Olen haastatellut tutkimustani varten viittä sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät kunnassa vuosina 2009-2017 sekä entistä kunnanhallituksen puheenjohtajaa. Analyysissä olen yhdistänyt teemoittelua ja yhteistä muistelua.</p> <p>Tutkimuksessani sosiaalityön aseman määrittelyyn osallistuu kunnassa kolme tasoa: kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt, sosiaalitoimiston koko henkilökunta sekä yksittäinen sosiaalityöntekijä. Tämän takia sosiaalityön asema näyttyy epäselvänä ja asiantuntijuuden arvostus heikkona. Tutkimukseni mukaan pienen kunnan sosiaalityö on tasapainottelua eri näkemysten ja tasojen välillä. Kuntahallinto, sosiaalitoimiston työntekijät ja sosiaalityöntekijät näkevät erilaisena työnjaon, resurssoinnin ja työtehtävien tärkeysjärjestykseen liittyvät kysymykset. Pienen kunnan sosiaalityöntekijä tekee työtään yksin ja kokee yksinäisyyttä, koska tunnepuheelle ei ole aikaa eikä tilaa. Pienen kunnan sosiaalityön erityisyys tulee esiin erityisesti virkavastuun ja johtajuuden kysymyksissä.</p> <p>Pohdin sosiaalityöntekijöiden voimaantumista ja mikä tukee työssä jaksamista. Jaksamista ja motivaatioita lisääviä tekijöitä ovat mahdollisuus vaikuttaa työtehtävien sisältöön, kunnallinen perehdytys ja kunnan tarjoamat kannustimet. Sosiaalijohtaja tarvitsee työlleen vahvan tuen kuntajohtolta ja hänelle tulee järjestää johtajakoulutus ja ammatillista täydennyskoulutusta. Näen tärkeänä, että sosiaalitoimiston henkilökunnan kokouksissa käydään läpi myös työn eettisiä linjauksia. Vaikka tutkimukseni kohdentuu tiettyyn kuntaan, uskon, että tulokset ovat yleistettävissä muihin pieniin kuntiin.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että rakenteellisella sosiaalityöllä on velvollisuus ja mahdollisuus pienessä kunnassa. Rakenteellisen sosiaalityön erityisasiantuntija voi osallistua ja kannustaa eri toimijoita vuoropuheluun. Erilisten mittareiden käyttö ohjaa kuntajohtoa resurssoinnin kysymyksissä ja kuntapalveluiden kohdentamisessa.</p>	
Asiasanat – Keywords Sosiaalityön asema, valtasuhteet, sosiaalijohto, muistelu	

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	1
2. NÄKÖKULMIA PIENEN KUNNAN SOSIAALITYÖHÖN.....	3
2.1 Poimintoja kunnallisen sosiaalityön tutkimuksesta.....	3
2.2 Muuttuvat vaatimukset.....	4
3. NÄKÖKULMIA VALLAN JA JOHTAJUUDEN KÄSITTEISIIN.....	6
3.1 Kunnallisen sosiaalitoimen johtamisen tasot	6
3.2 Sosiaalityön haasteet pienessä kunnassa.....	7
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9
4.1 Tutkimuskysymys.....	9
4.2 Oman kokemuksen tutkimus.....	9
4.3 Aineisto	10
4.4 Haastattelurungon suunnittelu ja tekeminen	12
4.5 Tutkimuseettiset kysymykset	13
5. SOSIAALITYÖ PIENESSÄ KUNNASSA.....	15
5.1 Tutkimuskohteena oleva kunta ja sen sosiaalityöntekijät	15
5.2 Omat vuoteni kunnassa	16
5.3 Resurssoinnin ja työnjaon kysymyksiä.....	19
5.4 Yksinäisyyden kokemus pienessä kunnassa	23
6. SOSIAALITYÖN ASEMAN JA VALTASUHTEIDEN TARKASTELUA	26
6.1 Sosiaalityön aseman määrittelyn osallistuneet tasot.....	26
6.2 Asiantuntijuuden arvostus eri tasoilla.....	27
6.3 Vallasta ja virkavastuusta.....	28
6.4 Johtajuuden kysymyksiä	30

7. VALTAISTAVIA VOIMAVAROJA	32
7.1 Jaksamisen tukena	32
7.2 Sosiaalityöntekijöiden arvoista.....	33
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	36
9. POHDINTA.....	40
LÄHTEET	44

LIITE 1. TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. JOHDANTO

Tämä rakenteellisen sosiaalityön erikoistumisopintojen lopputyön lähtökohtana on oma työkokemukseni pienen kunnan sosiaalityöntekijänä vuosina 2009-2011 ja 2015-2017. Riittämättömyyden, osamattomuuden ja toivottomuuden tunteet tulivat tässä työssä tutuiksi. Näille tunteille halusin lähteä etsimään selitystä. Halusin myös haastatella muita samaa työtä samassa työyhteisössä tehneitä ja selvittää, miten he muistelevat omia työvuosiaan tässä samassa kunnassa.

Tämän tutkimuksen innoittajana on omakohtainen kokemus, jota olen oppinut arvostamaan. Kun aloitin pienen kunnan sosiaalityöntekijänä, olin vuotta aikaisemmin saanut sosiaalityön opinnot päätökseen. Olin innoissani, koska minut valittiin ensimmäistä kertaa virkaan ja tämä oli ensimmäinen sosiaalityöntekijän tehtävä, jota tein. Työtä hakiessa minulle kerrottiin, että työnkuva olisi laaja ja työ olisi yksinäistä, mutta siinä pääsisi näkemään, mitä kunnallinen sosiaalityö kokonaisuudessaan on. Työskentelin pienessä kunnassa sosiaalityöntekijänä yhteensä noin kuuden vuoden ajan.

Kröger (1990) ja Hietämäki (2005) ovat tutkineet maaseudun sosiaalityötä. Omaa kokemustaan pienen kunnan sosiaalityössä ovat selvittäneet Lehtinen (2000) ja Ahvenus (2012). Kiinnostuin pienen kunnan valtasuhteista, kun tutustuin Lehtisen (2000) tutkimukseen. Tarkastelen tutkimuksessani sosiaalityön asemaa pienessä kunnassa ja valtasuhteita. Lisäksi pohdin voimaantumista lisääviä tekijöitä. Tutkimuksellani haluan lisätä ymmärrystä pienen kunnan sosiaalityötä kohtaan. Vaikka tutkimuskohteena on tietty kunta, uskon, että tulokset ovat yleistettävissä muihin pieniin kuntiin.

Haastattelin viittä sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät pienessä kunnassa sosiaalityöntekijöinä vuosina 2009-2017. Haastattelin lisäksi entisen kunnanhallituksen puheenjohtajaa. Tutkimuksen taustamateriaalina ovat kunnanhallituksen ja perusturvalautakunnan kokouspöytäkirjoja, jotka löytyvät kunnan internet-sivuilta sekä viikoittaisissa toimistopalavereissa tekemäni muistiinpanot.

Esittelen aluksi näkökulmia pienen kunnan sosiaalityöhön ja aikaisempaa tutkimustietoa. Arvioin, miten toimintaympäristö vaikuttaa sosiaalityön tekemiseen ja osaamiseen. Käsitelen myös vallan ja johtajuuden teemoja. Luvussa 5 esittelen pienen kunnan sosiaalityötä. Luvussa 6 tarkastelen sosiaalityön asemaa ja valtasuhteita ja luvussa 7 sosiaalityöntekijöiden voimavaroja. Lopuksi teen vielä johtopäätöksiä ja pohdin, miten ratkaisin muotoilemani tutkimuskysymykset, miten tutkimukseni lisää tietoa pienen kunnan sosiaalityön asemasta ja valtasuhteista ja miten pienen kunnan sosiaalityöntekijöiden työssä viihtymistä voisi lisätä. Tutkimuksen pohdintaosuudessa mietin rakenteellisen sosiaalityön velvollisuuksia ja mahdollisuuksia pienessä kunnassa.

Koska tämä on rakenteellisen sosiaalityön erikoistumisopintojen lopputyö, pidän koko tutkimukseni ajan mielessä kysymystä, miksi rakenteellinen sosiaalityö on tärkeää pienessä kunnassa. Kun aloitin erikoistumisopinnot, mietin paljon tätä asiaa. Nyt opintojen lopuksi voin todeta, että pieni kunta on oivallinen toimintaympäristö tehdä rakenteellista sosiaalityöstä ja kehittää uusia kohtaamisen ja yhteistyön tapoja. Jalkautuva sosiaalityö tavoittaisi ihmiset heidän omassa ympäristössään, joten tämä olisi luonteva työote pienessä kunnassa. Pienessä kunnassa voidaan kehittää yhteisöllisiä matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Tähän pitäisi myös sosiaalityöntekijöille antaa vapaus ja resurssia.

Uuden sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) tarkoituksena on varmistaa se, että kuntalaiset saavat tarvitsemansa palvelut oikeaan aikaan ja mahdollisimman helposti. Lain tarkoituksena on myös kuntalaisten hyvinvoinnin lisääminen muun muassa ohjauksen ja neuvonnan sekä rakenteellisen sosiaalityön keinoin. Rakenteellista sosiaalityötä tekemällä pyritään vaikuttamaan elinympäristöön sekä muuttamaan ja kehittämään yhteiskunnan ja palvelujen rakenteita. Yksi rakenteellisen sosiaalityön väline on sosiaalinen raportointi, jonka avulla välitetään sosiaaliseen hyvinvointiin ja sosiaaliin ongelmiin liittyviä tietoja. Sosiaalisen raportoinnin avulla tuotettua tietoa välitetään päätöksentekijöille ja kuntalaisille sekä virkamiehille ja poliitikoille. Tietoa hyödynnetään myös palvelujen kehittämisessä. (Pohjola, Laitinen, Seppänen 2014, 9-13.)

Rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijuus edellyttää kriittistä suhtautumistapaa todellisuuteen. Sosiaalityön tavoitteena on toimia rakenteiden tasolla ja muuttaa ongelmallisiksi koettuja asioita. Kriittistä muutostyötä voi ja tulee tehdä omassa työssä ja toimintaympäristössä. Sosiaalityössä ei ole perinteistä yksilö-yhteiskunta jaottelua, jossa rakenne on yksilön ulkopuolella, vaan kyse on yksilöiden toimijuuden ja rakenteiden välisestä vuorovaikutuksesta. (Sirkka 2014, 123-125.)

Mielestäni sosiaalityön tekeminen vaatii entistä laaja-alaisempaa osallistumista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tämä edellyttää jatkuvasti oman osaamisen päivittämistä ja tutkimuksen seuraamista. Mielestäni olisi tärkeää, että asia otettaisiin entistä paremmin huomioon työpaikoilla, eli työaikaa tulisi varata kehittämistyöhön, työn suunnitteluun, mutta myös osallistumiseen erilaisiin koulutuksiin ja seminaareihin.

2. NÄKÖKULMIA PIENEN KUNNAN SOSIAALITYÖHÖN

2.1 Poimintoja kunnallisen sosiaalityön tutkimuksesta

Krögerin (1990) tutkimuksessa on paneuduttu pienten kuntien sosiaalityöhön. Krögerin mukaan pienen kunnan sosiaalityö on kokonaisvaltaista, koska toimintaympäristön pienuuden takia sosiaalitoimiston tehtäviä ei voi pienessä kunnassa mahdollista eriyttää. Mäntysaaren (1991) ja Niirasen (1994) tutkimusten aineistoissa on mukana pienten kuntien sosiaalityöntekijöitä, mutta näissä tutkimuksissa pienten kuntien sosiaalityö ei merkittävästi eroa sosiaalityöstä yleensäkin. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että 90-luvulla tehtiin usein isommissakin kunnissa yhdenmukaisia sosiaalityötä. Ronnby (1991) on tutkinut maaseudun sosiaalityöntekijän osaamista, maaseutukulttuuria ja toimintaympäristön merkitystä. Ronnbyn mukaan pienellä paikkakunnalla työtä tehdään yksin ja pienin resurssein. Maaseudun sosiaalityölle tunnusomaista on laaja-alaisuus. Myös Hietamäen (2005) pro gradu -tutkimus käsittelee maaseudulla tehtävää sosiaalityötä. Hietamäen tutkimusta lukiessani löysin käsitteen kontingenssiteoria, jossa tärkeää on tarkastella ympäristön ja toiminnan välistä yhteensopivuutta ja näiden vaikutuksia tuloksellisuuteen. Kontingenssiteoria tarkastelee kunnan ja ympäristön välistä yhteensopivuutta ja sen merkitystä tuottavuudelle.

Olen kiinnostunut työssä jaksamisen ja voimaantumisen teemoista, joten tutustuin Mänttari-van der Kuipin (2015) väitöskirjaan, jossa tarkastellaan tiukan taloustilanteen vaikutuksia sosiaalityöntekijöiden työn tekemisen mahdollisuuksiin ja työhyvinvointiin. Mänttari-van der Kuipin tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät joutuvat työskentelemään jaksamisensa ääri rajoilla. Lastensuojelussa kuormittavuutta lisäävät riittämättömät resurssit sekä ja työntekijäpula pätevistä sosiaalityöntekijöistä.

Sipilän (2011, 134) mukaan sosiaalityön hiljainen tieto on viisautta ja sisäistettyä tietotaitoa, mutta se voi olla myös asiakkaan tuottamaa tietoa. Organisaation rakenteissa voi olla erilaisia toimintatapoja, joihin uusi työntekijä ei välttämättä saa perehdytystä. Sipilän (2011) tutkimuksen mukaan sosiaalitoimistoissa työntekijävaihdokset ja asiakastyön kuormitus voivat olla esteenä hiljaisen tiedon ja osaamisen siirtämiselle. Lisäksi esteenä voivat olla arjen työkäytännöt ja työntekijöiden välinen vähäinen vuorovaikutus.

Sipilä (2011, 135) muistuttaa, että kuntien kiristynyt talous heijastuu suoraan sosiaalityön resursointiin. Sosiaalityöntekijöiden päätöksille annetaan tiukat ehdot ylhäältäpäin. Sipilä näkee isona ongelmana työntekijöiden vaihtuvuuden ja pulan pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Työnjako sosiaalityönte-

kijöiden, etuuskäsittelijöiden ja toimistotyöntekijöiden kesken näyttäytyy Sipilän tutkimuksen mukaan epäselvänä. Ratkaisuksi on esitetty Sipilän mukaan muun muassa sosionomien palkkaamista sosiaalityöntekijöiden tilalle.

Kuntien sosiaalityön haasteena on työn organisointi. Sosiaalityöntekijät eivät pysty käyttämään kaikkea osaamistaan, koska työ on entistä moninaisempaa ja kiireisempää. Pienessä kunnassa ainoan sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluvat niin sosiaalityö kuin muukin asiakastyö, eikä tehtäviä voi jakaa muille sosiaalitoimiston työntekijöille tai kunnan muille hallinnonaloille. Erityisesti lastensuojelussa työntekijöiden vaihtuvuus voi vaikeuttaa kokonaistilanteen hahmottamista. Asiakkaat saattavat pahoitella sosiaalityöntekijän vaihtumista tai eivät edes tiedä, kuka heidän sosiaalityöntekijänsä on. Pidän ilmiötä huolestuttavana, koska toimiva asiakassuhde voi kannatella asiakasta tai perhettä ja näin toimia ennalta ehkäisevänä tukena. (Sipilä (2011, 144-145.)

2.2 Muuttuvat vaatimukset

Kempainen ym. (2018, 184-185) muistuttavat, että uudet vaatimukset sosiaalialan osaamiselle ja koulutukselle ovat seurausta muuttuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä ja sosiaalisista ongelmista. Kempainen ym. (2018, 185) muistuttavat, että toimintaympäristön vaikutus sosiaalityöntekijän toimintaan on moniulotteinen. Paikallinen toimintaympäristö, sosiaalitoimen rakenteet, johtamistavat ja työskentelykulttuuri vaikuttavat työntekijöiden työprosessin rakentumiseen ja toimintaan. Sosionomikoulutuksessa korostuvat käytännön taidot, jotka liittyvät asiakkaan kohtaamiseen ja arjen osaamiseen, kun taas sosiaalityön koulutuksessa opitaan ymmärtämään ihmistä osana yhteiskuntaa ja saadaan valmiuksia teoreettiseen, eettiseen ja kriittiseen pohdintaan (esim. Lähteinen & Tuohino 2013 ja Sipilä 2011, 135).

Sipilä (2011, 129) muistuttaa, että resurssipula aiheuttaa kunnissa erityisosaamisen, esimerkiksi lastensuojelun juridiikan osaamisen, puutetta. Sosiaalityöntekijä jää silloin pohtimaan lakikysymyksiä melko yksin ja on oman osaamisen varassa. Sosiaalityöntekijä voi joutua hankaliin ja mahdolltomiin tilanteisiin, joihin hän ei saa tukea kuntahallinnosta tai lakimieheltä. Erityisen haastavana näen lastensuojelulain osaamisen ja kysymykset. Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena ”on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Laissa määritellään lastensuojelu varsin laajasti. Sillä tarkoitetaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä toimia, joilla voidaan ehkäistä varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoitolla ja koululla (Lastensuojelun käsikirja 2016).

Systeemitoreettinen näkökulma korostaa sosiaalisen ympäristön merkitystä ihmisen hyvinvoinnin keskeisenä viitekehyksenä sekä painottaa kokonaisvaltaista ajattelua sosiaalityön toiminnassa. Kokonaisvaltaisen näkökulman avulla sosiaalityöntekijä hahmottaa asiakkaan elinympäristön ja hyvinvoinnin välisen suhteen ongelmia, resursseja sekä systeemien välisiä kompleksisuuksia. Systeemitoreettinen näkökulma ei analysoi tai ota kantaa ihmisen ja ympäristön väliseen häiriön tekijään vaan tavoittelee tasapainoa. Näin ajateltuna sosiaalityön tehtävänä on ihmisten sopeuttaminen olemassa olevaan sosiaaliseen ympäristöön ja sen muutokseen, vaikka rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä on rakenteiden muuttamisen ja kehittäminen. (Närhi 2015, 323.)

Palsanen & Kääriäisen (2016) ovat tutkineet luottamuksen teemaa lastensuojelun työskentelyssä. Perheen ja työntekijän tulisi tuntea toisensa, jotta he voisivat työskennellä yhteistyössä (vrt. Sipilä 2011, 135). Tämä vaatii aikaa ja panostusta. Nämä asiat tulisi ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja järjestelyissä. Olen miettinyt, miten asiakas voi luottaa työntekijään, jos työntekijä ei pysty luottamaan kunnan luottamushenkilöihin tai kunnanjohtoon. Luottamukseen liittyvät kysymykset ovat siis varsin monikerroksisia. Olen miettinyt luottamuksen teemaa kunnallisessa päätöksenteossa systeemitoreettisen lähestymistavan mukaisesti. Oman kokemukseni mukaan pienen kunnan perusturvalautakunnan, kunnanhallituksen ja toisaalta sosiaalitoimiston viranhaltijoiden välillä ei ollut aitoa vuorovaikutusta tai keskustelua, kun päätettiin esimerkiksi sosiaalitoimiston työntekijöiden resurssoinnista. Oman kokemukseni perusteella asioiden käsittely vaikutti sekavalta, koska päätökset ja perustelut vaihtelivat. Kunnanjohtoon ja lautakuntien päätökset olivat keskenään jopa ristiriitaisia. Selkeää yhteistä suunnitelmaa ei tuntunut olevan.

Närhi ym. (2014) mukaan katutason byrokraattien toimintaa määrittelevät niin lainsäädäntö, organisaation säännöt kuin tavoitteet. Katutason työntekijöiden tehtäviin kuuluvat lain soveltaminen, poliittisten päätöksien täytäntöönpano ja asiakastyössä toimiminen. Työotteen tulisi olla yksilöllinen. Katutason byrokraatit määrittelevät työnsä kautta, mitä käytännön sosiaalipolitiikka on. Tässä tutkimuksessa miellän pienen kunnan sosiaalityön katutason byrokraatiaksi, koska työote pienessä kunnassa on hyvin käytännönläheinen ja asiakaskunta on moninaista.

3. NÄKÖKULMIA VALLAN JA JOHTAJUUDEN KÄSITTEISIIN

3.1 Kunnallisen sosiaalitoimen johtamisen tasot

Kunnallisen toiminnan johtamisen tasot ovat *poliittinen ja ammatillinen johto*. Poliittinen johto vastaa pitkän aikavälin tavoitteista, kunnallisen sosiaalihuollon rakenteista, tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista taloudellisista ja muista voimavaroista sekä voimavarojen jakautumisesta eri toimintoihin. Sosiaalihuollon ammatillisen johdon tehtävänä on huolehtia toiminnan sosiaalipoliittisesta sisällöstä niin, että se vastaa sosiaalihuollon yhteiskunnallista tehtävää, lainsäädännön velvoitteita, kunnan tarpeita ja sosiaalisia olosuhteita. Sosiaalijohdon tehtäviin kuuluvat myös asioiden valmistelu ja esittely poliittiselle päätöksentekijälle. Taloudelliset ja henkilöstöön liittyvät resurssit vaativat keskustelua vastuista ja tarpeista. Tarpeiden ja tavoitteiden välillä on usein ristiriitoja ja jännitteistä, joiden huomioon ottaminen edellyttää yhteistyötä ja verkostoitumista eri yhteistyötahojen kanssa. (Kannanoja ym. (2011, 353.)

Tutkimuskohteenani olevan kunnan internet-sivujen mukaan ”toimialan lautakunnan tehtävänä on vastata palvelujen järjestämisestä ja viranomaistoiminnan johtamisesta. Lautakunnan toimikausi kestää neljä vuotta. Lautakunnan esittelijänä toimii toimialajohtaja. Kunnanhallitus valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat ja huolehtii valtuuston päätösten täytäntöönpanosta, valvoo kunnan etua ja edustaa kuntaa. Kunnanhallitus huolehtii lisäksi kunnan yleisestä kehittämisestä, johtaa ja valvoo kunnan toimialojen ja viranhaltijoiden toimintaa sekä kunnan taloutta.” (Petäjaveden kunnan internet-sivut 2019)

Sosiaalialan johtaminen on moniulotteinen ja laajaa osaamista edellyttävä alue. Työ sisältää kokonaisuuden hallinnan, strategisen johtamisen sekä henkilöstön ja työyhteisön johtamisen. Kaiken taustalla on sosiaalityön perustehtävän sisäistäminen. Johtamisen lisäksi perustyötä tekevältä johtajalta edellytetään toisenlaista osaamista kuin suuren organisaation toimialajohtajalta. Jos organisaatio on jotenkin uhan alla, johtajalta odotetaan lisäksi rohkeutta puolustaa organisaatiotaan. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetty laki ei kohdistu sosiaalijohtajan substanssiosaamiseen eikä määrittele, millainen johtamiskoulutus tuottaisi riittävän osaamisen ja johtamistaidon. (Niiranen ym. 2011, 13-22.)

Onnistunut sosiaalijohtaminen edellyttää korkeatasoista koulutusta, monipuolista johtamiskokemusta sekä eri sektoreiden ja toimintatasojen hyvää tuntemusta. Vaikka johtamisen sisällöt ja välineet pai-

nottuvat eri tavoin erikokoisissa kunnissa, strategisen johtamisen haasteet ja tulostavoitteet ovat samanlaisia kunnan koosta riippumatta. Sosiaalijohtaja kohtaa työssään odotuksia, jotka saattavat liittyä henkilöstövoimavaroihin, palvelujen laajuuteen tai tarvittavien voimavarojen hankkimiseen. Sosiaalialan johtaminen perustuu ammatilliseen osaamiseen tai toimialan sisällön tuntemiseen. Kunnan hallinto odottaa johtajalta hallintokäytäntöjen tuntemista ja johtamisosaamista. (Niiranen & Hänninen 2012, 124.)

Hyvä johtaminen on tavoitteellisen sosiaalihuollon ja onnistuneen muutoksen keskeinen edellytys. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennemuutos vaikuttaa myös alan johtamiseen, sen rakenteeseen, sisältöön ja osaamiseen. Muutoksen johtaminen tulee olemaan jatkossa johtamisen keskeinen tehtävä. Tämä haastaa organisaatioita uudistumaan. Eri toimijoiden välillä tarvitaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta. (Pakarinen & Kananoja 2017, 471.)

3.2 Sosiaalityön haasteet pienessä kunnassa

Pienet kunnat näyttävät kuntien elinvoimaisuuden näkökulmasta pulmallisina, koska ne asettavat sosiaalityölle haasteita. Kuntatoimijat tuntevat alueen ja asukkaiden tarpeet, jotka tulevat ilmi esimerkiksi kunnan hyvinvointikertomuksessa. Myös lähikuntien ja maakunnan muut toimijat tulevat tutuiksi, mikä voi helpottaa työn tekemistä. Selviytyminen rakenteellisissa muutoksissa edellyttää toimijoiden keskinäistä luottamusta ja yhteistyötä. (Kilpeläinen & Romakkaniemi 2014, 139.)

Blomgren ym. (2016) tutkimuksen mukaan kuntien väestörakenteessa kiinnitetään huomiota lasten ja ikääntyvien määrään. Blomgrenin tutkimuksessa käytetään esimerkkinä Etelä-Savoa, jossa lasten määrä suhteessa muuhun väestöön on pieni ja ikääntyvien määrä kasvaa. Tämä ikäperusteisen analyysi on yksi keino arvioida kuntien sosiaalityön tarvetta. Tässä analyysimallissa kuntalaisten palvelutarve nähdään yleisenä ja kaikkia kuntalaisia koskevana. Ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja elämäntulon epätasa-arvo jäävät helposti huomioimatta. Erilaiset mittaanantavat antavat erilaisia suosituksia palveluiden painopisteistä. Kiuruveden kunnan internet-sivujen (2019) mukaan Pohjois-Savossa suunnattiin asukkaille alkuvuonna 2019 kysely, jolla kartoitettiin asukkaiden kokemuksia heidän omasta hyvinvoinnistaan. Kyselyn avulla saatuja tietoja on käytetty muun muassa lakisääteisen, vuosittaisen ilmestyvän hyvinvointiraportin laatimisessa.

Sosiaalityön tarvetta voidaan arvioida myös valtakunnallisten mittareiden avulla. Mäkelä (2014, 24) näkee työurat ja työssäjaksamisen kuntien suurempina haasteina, joten näihin tulisi panostaa sosiaa-

lityön resursseja. Isoimmat resurssit sosiaalityön osalta kohdistuvat kuitenkin lasten ja perheiden palveluihin. Palveluiden kohdentaminen johtuu osittain arvovalinnoista, mutta myös rakenteellisista ongelmista. Vanhempien työssäkäynti ja perheiden vakaa taloudellinen tilanne ovat sosiaalityön tarvetta vähentäviä tekijöitä. Perheen pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus ennustaa usein myöhempää lastensuojelun tarvetta. Resurssien kohdentaminen erityisesti työvoimapolitiittisiin palveluihin olisi näin ollen perusteltua. Rostila ym. (2011) muistuttavat, että kunnat ovat toiminnallisesti itsenäisiä, jolloin paikallinen politiikka tai sosiaalityön johtaminen voivat johtaa kunnissa sosiaalityön painotuseroihin.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykseni ja tutkimuksen kohteena olevan kunnan. Kerron, miten muistelua voi hyödyntää tutkimuksessa. Esittelen myös aineistoni, tutkimuksen kulun ja käyttämäni analyysimenetelmät. Lopuksi pohdin tutkimukseni eettisiä kysymyksiä.

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymyksenäni on selvittää teemahaastattelun, asiakirja-aineiston ja yhteisen muistelun avulla, miten sosiaalityön asema ja valtasuhteet näyttäytyvät pienessä kunnassa. Tavoitteenani on myös tarkastella sosiaalityöntekijöiden voimavaroja.

4.2 Oman kokemuksen tutkimus

Toimintatutkimusta voi tehdä niin, että tutkija kehittää omaa työtään tutkivalla otteella. Oma työtään kehittävää tutkijaa kutsutaan toimija-tutkijaksi, jolloin tutkimus käynnistyy tutkijan halusta kehittää omaa työtään ja selvittää, voisiko asioita tehdä toisin tai entistä paremmin. Yksi käyttämäni aineistonkeruumenetelmistä on teemahaastattelu, jossa tutkija tekee haastattelurungon kenttätyössä keskeiseksi havaitsemistaan teemoista. Tutkijan tulee kirjoittaa omista ennakkokäsityksistään ja pohtia niiden vaikutusta tutkimukseen. Tutkijalla voi olla omia kokemuksia ja käsityksiä tutkittavasta asiasta. Näiden sokeiden pisteiden ja esioletusten tunnistaminen on askel kohti objektiivisuutta. Toimija-tutkijan pääsy kentälle ja sopivan tutkimusryhmän löytäminen onnistuvat helposti, koska tutkija on tällöin osa tutkimuskohdetta. (Huovinen & Rovio 2008, 94-97.)

Tutkimukseni innoittajana on toiminut Taisteleva tutkimus -teos. Suoranta & Rynänen (2014, 16-21) mukaan taisteleva tutkija tekee havainnoistaan muistiinpanoja. Tutkijan tehtävänä on näin ollen osallistuminen, asioiden ylös kirjoittaminen, julkiseksi tekeminen sekä asiasta puhuminen. Taisteleva tutkimus on kohtaamista, yhdessä ajattelemista, jakamista ja tekemistä. Asioista otetaan yhdessä selvää ja toimitaan yhteisen tiedon pohjalta. Taistelevassa tutkimuksessa uskotaan ihmisten kykyihin ja haluun toimia yhdessä erilaisten yhdenvertaisuutta lisäävien asioiden puolesta. Se on yhdessä tapahtuvaa yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemista, jossa osallisina ovat erilaiset yhteiskunnalliset liikkeet, järjestöt ja organisaatiot.

Lehtinen (2000) on analysoinut omaa kokemustaan pienen kunnan sosiaalityöntekijänä valtasuhdeverkostojen kautta. Lehtisen käyttämässä autobiografisessa tutkimuksessa muistelijä ja muistojen analysoija ovat sama henkilö. Menetelmän avulla Lehtinen on saanut esiin yhden ihmisen kokemuksen, mutta siinä on myös tunneulottuvuus. Lehtinen näkee sosiaalityöntekijän olevan osa kunnallishallinnon valtasuhteiden verkostoa. Sosiaalityöntekijään nähden valtaa käyttävät myös muut vaikuttajat kuten yhteistyökumppanit ja mielipidevaikuttajat. Lehtisen (2000) tutkimuksen lähtökohtana on ollut tutkijan ahdistuksen tunne, joka hänellä oli työskennellessään pienen kunnan sosiaalityöntekijänä. Omassa tutkimuksessani haluan nostaa esiin muistoja omista kokemuksistani. Muistelen tilanteita ja tapahtumia yhdessä haastateltavieni kanssa. Analysoin muistoja siitä näkökulmasta, joka tutkijalla ja kokijalla on ollut tapahtumiin vuosina 2009-2017. Olen pitänyt omista kokemuksistani ja niiden herättämistä ajatuksista päiväkirjaa, jotka perustuvat viikoittaisiin toimistopalaverihin. Omia muistiinpanoja empirisenä aineistona on käyttänyt myös Haaki (2010).

Ahvenus (2012, 296-319) esittelee artikkelissaan pienen kunnan sosiaalityön erityispiirteitä. Pienessä kunnassa työtehtäviä ei voi delegoida toiselle ja työtehtävät voivat olla moninaisia. Työ voi olla niin sosiaalityötä, etuuslaskentaa, laskutusta kuin puhelinneuvontaa (vrt. Sipilä 2011, 144-145). Ahvenus on itse toiminut pienen kunnan sosiaalijohtajana ja muistuttaa, että pienessä kunnassa sosiaalijohtajalla on toimialastaan valtavan suuri vastuu, koska kunnan budjetista saattaa olla usein yli puolet sosiaalitoimen kuluja. Toisaalta pienessä kunnassa sosiaalijohtaja pääsee myös tekemään rakenteellista sosiaalityötä, joka voi olla Ahvenuksen mukaan esityksen tekemistä lautakunnalle, sen perustelemista ja mahdollisesti myös sen toteuttamista.

4.3 Aineisto

Tapaustutkimuksella tavoitellaan tutkittavan ilmiön kokonaisvaltaista ymmärrystä. Tapaustutkimuksen tavoitteena on kuvata tutkittavaa ilmiötä perusteellisesti ja tarkasti, siksi olen tässä tutkimuksessa käyttänyt aineistona omia päiväkirjojani ja muistoja. Triangulaatiolla tarkoitetaan eri aineistojen käyttöä. Tässä tutkimuksessa aineistoni ovat asiakirjat, haastattelut ja päiväkirjat. Näin pyrin lisäämään tutkimuksen validiteettia. Eri aineistoja käyttämällä saan luotua realistisen kuvan sosiaalityön asemasta tutkittavassa kunnassa. (Laine ym. 2007, 9-10 & Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190-198.)

Aloitin aineistokeruuni lukemalla kunnanhallituksen ja perusturvalautakunnan kokouspöytäkirjat. Koska internetistä löytyvät pöytäkirjat 1.1.2016 lähtien, keskityin niihin, vaikka osa haastateltavistani työskenteli kunnassa ennen sitä. Luin ne ensin kaikki läpi ja etsin viittauksia, jotka liittyivät tavalla

tai toisella sosiaalisuuteen. Esiin nousseet asiat liittyivät talousarvioiden laatimiseen, budjetin ylityksiin ja henkilöstöasioihin. Olin tehnyt työvuosien aikana omia muistiinpanoja toimiston henkilökunnan palaverista, joita oli viikoittain. Niissä puhuttiin usein henkilöresurssin riittävydestä ja mietimme yhdessä, miten saisimme perusteltua uusien vakanssien tarpeellisuuden. Vaikka pääsimme perustelemaan työntekijöiden näkemyksiä perusturvalautakunnan kokouksiin ja kunnanjohtajalle, tuntui, että emme ajattele asioista samalla tavalla. Vaikka aineistoni ovat eri ajanjaksolta, niissä käsitellään tutkimukseni ydintemaa eli sosiaalityön asemaa. Muisteluni on mielestäni relevanttia, vaikka sama aineisto ei kata koko ajanjaksoa, johon tutkimukseni kohdentuu.

Selvitin kunnan neuvonnasta, että vuosien 2009-2017 välillä kunnassa työskenteli yhteensä kahdeksan sosiaalityöntekijää minä mukaan lukien. Tutkimukseeni osallistui viisi sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät pienessä kunnassa vakituisina viranhaltijoina, määräaikaisina sosiaalityöntekijöinä ja sosiaalityöntekijän viran sijaisena. Sosiaalityöntekijän pätevyys oli kolmella, yksi suoritti sen myöhemmin, yksi opiskelee sosiaalityötä tällä hetkellä ja yksi työskenteli vanhojen pätevyysvaatimusten mukaisesti määräaikaisena sijaisena. Kaksi sosiaalityöntekijää ei halunnut osallistua tutkimukseeni, mutta muut lähtivät innolla mukaan.

Tein ensimmäisen yhteydenoton haastateltaviini elokuussa 2017, jolloin kerroin, että olen tekemässä aiheesta sosiaalityön erikoistumisopintoihin liittyvää lopputyötä. Tunnen haastateltavat entuudestaan, koska olen osan kanssa työskennellyt samanaikaisesti kunnassa tai he ovat minulle tuttuja muista työkuviosta. Tarkoitukseni oli haastatella viittä sosiaalityöntekijää ja itseni kohdalla käyttää muisteluja. Jäin miettimään, että haluan haastatella myös poliittista päätöksentekijää, jolla olisi kokemusta kunnanhallituksesta mutta myös lautakuntatyöskentelystä. Päädyin haastattelemaan entistä kunnanhallituksen puheenjohtajaa, joka on koulutukseltaan sosionomi AMK. Lisäksi hän työskenteli aikaisemmin kunnassa. Henkilö ei enää aktiivisesti mukana kuntapolitiikassa, eikä työskentele kunnassa. Haastattelin häntä ensin, koska halusin kuulla, minkälaisia keskusteluja kunnanhallituksen kokouksissa käytiin sosiaalityöstä ja mitä asioita hän piti tärkeinä ja merkittävinä.

Käytän tiedonkeruumenetelminä haastattelua, päiväkirjaa ja asiakirja-aineistona internetistä löytyviä kokouspöytäkirjoja. Kokouspöytäkirjoissa ei selosteta lautakunnan jäsenten käymiä keskusteluja päätettävistä asioista. Asioiden taustat tulevat ilmi toimialajohtajan kirjoittamista esittelyteksteistä. Jos aineistona olisi vain pöytäkirjat, niistä ei kävisi ilmi, minkälaista keskustelua eri asiat ovat herättäneet tai minkälaisia ajatuksia sosiaalityöntekijöillä oli käsiteltävistä asioista. Tarkoitukseni on yhdistää haastattelut, yhteinen muisteleminen ja asiakirja-aineisto ja analysoida niitä.

Aineistonkeruu on prosessinomainen ja muistelen yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa heidän ja omaa työuraani pienessä kunnassa. Aluksi etsin perusturvalautakunnan ja kunnanhallituksen kokouspöytäkirjoista ne momentit, joissa käsiteltiin sosiaalitoimistoon liittyviä asioita. Haastattelurungon olen tehnyt tematisoimalla. Teemoittelussa on ollut apuna myös kunnanhallituksen entisen puheenjohtajan haastattelu sekä omat päiväkirjamerkintäni sosiaalitoimiston viikoittaisista toimistopalaverista. Olen tehnyt aineistokeruuta prosessimaisesti ja sosiaalityöntekijöiden kanssa yhdessä muistellen. Lopullisessa raportissa olen kirjoittanut prosessin auki mahdollisimman selkeästi.

4.4 Haastattelurungon suunnittelu ja tekeminen

Haastattelurungon tekemisen avuksi tutustuin Forsmanin (2010) tutkimukseen, jossa tarkastellaan, mitkä asiat auttavat lastensuojelutyötä tekevää sosiaalityöntekijää jaksamaan ja jatkamaan työssään. Forsman on koonnut työssä jaksamista ja jatkamista tuottavat asiat neljän teeman alle, jotka ovat työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet, työtaidot, vastuunotto itsestä ja työn tekemisestään sekä arvot ja motiivit. Työhön saattaa liittyä henkilökohtaisia ja tärkeitä arvoja, kuten rakkaus lapseen tai auttamisen halu.

Forsmanin tekemän luokittelun avulla mietin haastatteluni runkoa ja mitä teemoja itse haluan nostaa esille. Otin yhteyttä entisen kunnanhallituksen puheenjohtajaan, jolla on pitkä kokemus kunnallispolitiikasta ja lautakuntatyöskentelystä. Tarkoitukseni oli selvittää hänen avullaan, mitkä olivat kunnan luottamismiehen mielestä keskeisiä sosiaalityön asemaan liittyviä teemoja. Puheenjohtaja nosti tärkeiksi teemoiksi *työn organisoinnin, kehittämisen, työvaiheiden ja -prosessien kuvaamisen ja johtamisen*. Tutkimuskohteena olevan kunnan sosiaalityöntekijät ovat tehneet yhdennettyä sosiaalityötä, joten tutkimukseni on erilainen kuin esimerkiksi Forsmanin (2010) ja Hietamäen (2005), joissa selvitettiin nimenomaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksia.

Kun tutustuin aikaisempaan tutkimukseen ja olin haastatellut entistä kunnanhallituksen puheenjohtajaa, huomasin, että minua kiinnostavat sosiaalityön asema ja valtasuhteet, mutta myös työssä jaksamisen ja jatkamisen teemat. Lisäksi kiinnostuin työn sisällöstä, työvoiman riittävydestä ja yksinäisyyden tunteesta. Kaikki haastateltavani ovat irtisanoutuneet pienen kunnan palveluksesta, joten haluan myös tarkastella, miksi he päätyivät tähän ratkaisuun. Haastattelurunko alkoi hahmottua näiden teemojen ympärille.

Tein haastattelut joulukuun 2017 – syyskuun 2018 aikana. Sovin haastatteluajat sosiaalityöntekijöiden kanssa. Haastattelut tein työpaikallani tai haastateltavan kotona. Nauhoitin haastattelut ja puhtaaksi kirjoitettuna niiden yhteispituus oli yhteensä 28 sivua. Poistin aineistosta suorat tunnisteet, esimerkiksi nimet ja vuosiluvut. Litterointien jälkeen tuhosin äänitteet. Yksi haastattelu kesti puolesta-toista tunnista kahteen tuntiin. Kunnanhallituksen ja kokouksia pidettiin yleensä kerran kuukaudessa ja yhteensä sosiaalitoimistoa käsitteleviä momenteja teksteineen tuli tulostettuna noin parikymmentä sivua. Sosiaalitoimistossa pidettiin toimistopalaveri kerran viikossa ja kirjoitin palavereista omia muistiinpanoja, joita vuosien aikana kertyi parikymmentä sivua.

4.5 Tutkimuseettiset kysymykset

Koska olen itse työskennellyt tutkittavassa kunnassa, minulla on subjektiivinen näkemys ja kokemus asioihin. Huovisen & Rovion (2008,97) mukaan kyse on tutkijan ennakko-odotuksista. Koska irtisanouduin ennen tutkimusprosessin käynnistymistä, olen saanut asiaan etäisyyttä ja pystyn tarkastelemaan muistojani objektiivisesti, eikä minun esimerkiksi tarvitse miettiä, miten työnantajani suhtautuisi tutkimukseeni. Kävin paljon pohdintaa siitä, kerronko, mikä kunta on tutkimuskohteenani. Päädyin sen kertomaan, koska halusin käyttää aineistona myös kokouspöytäkirjoja ja mielestäni avoimuus lisää tutkimukseni luotettavuutta. Haastateltavat lähtivät innolla mukaan, mutta mietin, pystykö heidät tunnistamaan tutkimuksesta. Sen takia halusin haastatella myös entisen kunnanhallituksen puheenjohtajaa, koska halusin, että käsittelemäni teemat nousevat esiin nimenomaan luottamuselinten kokouksista, joiden kokouspöytäkirjat ovat julkisia. Yksittäisen haastateltavan esiin nostamat teemat olen halunnut pitää takaa-alalla, vaikka haastateltavat muistelivat asioita varsin avoimesti.

Kerroin haastateltavilleni, että anonymiteetin säilyttäminen olisi vaikeaa, koska halusin, että kunnan nimi on julkinen. Haastateltavat nimesin lyhenteillä Sostt1, Sostt2, Sostt3, Sostt4 ja Sostt 5. Numeroin sosiaalityöntekijät haastattelijärjestyksessä, joten numerointi on vain tutkijan tiedossa. Jos olisin numeroinut heidät työskentelyjärjestyksessä, haastateltavien antonymisyys olisi ollut vaikeampi toteuttaa. Entisen kunnanhallituksen puheenjohtajasta käytän lyhennettä PJ1. Entisen kunnanhallituksen puheenjohtajan kanssa käymästä keskustelusta nostin esiin tiettyjä teemoja, joista halusin keskustella enemmän haastateltavieni kanssa. Oma muisteluni on omia muistojani.

Kävin suunnitelmani haastateltavien kanssa läpi ja se sopi kaikille. Haastateltavat ovat antaneet suostumuksen haastatteluun ja tietävät, mihin ja miten käytän haastatteluaineistoa. Haastateltavat ovat antaneet tietoon perustuvan suostumuksen aineiston keruulle ja raportoinnille. Koko tutkimusprosessin ajan olen pitänyt mielessä Huovinen & Rovion (2008) ohjeen, että tutkijan tulee varmistaa, että

kaikki osallistujat suostuvat tutkimusaineiston keräämiseen. Osallistujille on hyvä kertoa, miten tutkimus hyödyttää heitä ja vaikuttaa heidän työhönsä. Näistä teemoista kävimme yhteistä keskustelua, koska tarkoitukseni on ollut myös voimaannuttaa haastateltaviani.

Haastattelutilanteessa kiinnitin erityistä huomiota siihen, etten johdattele haastateltaviani. Siksi valitsin teemoiksi myös niitä asioita, joita entisen kunnanhallituksen puheenjohtaja nosti esiin ja jotka löytyvät myös kunnanhallituksen ja perusturvalautakunnan kokouspöytäkirjoista. Kävin valmiiksi nostamistani teemoista keskustelua haastateltavieni kanssa teemahaastattelurungon mukaisesti. Mielestäni tämän kaltainen yhteinen keskustelu voi johtaa uudenlaiseen ja toiselle tasolle kohoavaan yhteiseen oivallukseen ja ideaan. Yhteisessä keskustelussa voi syntyä uutta ymmärrystä tai tietoa. Haakin (2010) mukaan tämän tyyppinen oivallus voi olla esimerkiksi esiin noussut kysymys, jota sitten lähdetään yhdessä ratkomaan. Tätä Haaki kutsuu uudeksi yhdessä tuotetuksi ja jaetuksi tiedoksi.

5. SOSIAALITYÖ PIENESSÄ KUNNASSA

5.1 Tutkimuskohteena oleva kunta ja sen sosiaalityöntekijät

Petäjävesi on noin 3900 asukkaan kunta Keski-Suomessa. Etäisyys Jyväskylään on 35 kilometriä ja julkinen liikenne on toimivaa. Petäjäveden kunnan (2019) internet-sivuilta löytyvän Kuntastrategian mukaan kunnan tavoitteena on olla perheystävällinen kunta. Kunnan internet-sivuilta löytyy aukikirjoitettuna kunnanhallituksen ja lautakunnan tehtävät. Kunnanhallitus valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat ja huolehtii päätösten täytäntöönpanosta, valvoo kunnan etua ja edustaa kuntaa. Kunnanhallitus huolehtii lisäksi kunnan yleisestä kehittämisestä, johtaa ja valvoo kunnan toimialojen ja viranhaltijoiden toimintaa sekä kunnan taloutta. Kunnanhallitus nimeää edustajansa lautakuntiin. Lautakunnan (esimerkiksi perusturvalautakunta) tehtävänä on vastata palvelujen järjestämisestä ja johtaa viranomaistoimintaa. Lautakunnan esittelijänä toimii toimialajohtaja. Kunnan internet-sivuilta (2019) selviää, että sosiaalityöntekijän työnkuva jakautuu sosiaalityöhön ja lastensuojeluun. Sosiaalityöllä tarkoitetaan taloudellista tukemista ja muita tukitoimia, joita ei ole internet-sivuilla tarkemmin eritelty. Kunnan internet-sivujen mukaan lastensuojelu on ennaltaehkäiseviä palveluja tai perhe- tai laitoshoidtoa. (Petäjäveden kunnan internet-sivut, 2019.)

Tilastokeskuksen (2019) mukaan vuonna 2018 Petäjäveden asukasmäärästä noin 20 prosenttia oli alle 15-vuotiaita. Työikäisten (15-64 –vuotiaiden) määrä oli noin 57 prosenttia asukasmäärästä. Yli 65-vuotiaiden määrä oli noin 24 prosenttia asukasmäärästä. Keski-Suomen työllisyyskatsauksen (2018) mukaan Petäjäveden työttömien määrä työikäisistä oli noin 11 prosenttia, joista noin 17 prosenttia oli pitkäaikaistyöttömiä. Tilastokeskuksen mukaan Petäjävedellä oli vuonna 2017 1045 perhettä, eli noin 27 prosenttia asukasmäärästä. Blomgren ym. (2016) muistuttavat, että sosiaalityön kohdentuminen ikäperusteisesti on yksi keino arvioida sosiaalityön tarvetta kunnassa. Kunnan prosenttilukujen perusteella voidaan mielestäni sanoa, että Petäjäveden kunnan sosiaalityön resurssin tulisi jakautua työväestöön, lapsiperheisiin ja ikääntyneisiin asukkaisiin. Petäjävedellä kuitenkin toimitettiin eri tavalla, koska aikuissosiaalityön resurssi lakkautettiin ja kunnan ainoa sosiaalityöntekijä siirtyi tekemään yhdenmennyä sosiaalityötä. Kunnassa ei ole toteutettu kattavaa hyvinvointikyselyä, jossa kuntalaiset pääsisivät arvioimaan omaa palveluntarvettaan, mutta hyvinvointikertomus laaditaan valtuustokausittain.

”Tykkään pienistä kunnista. Toimintaympäristö oli sitä, mitä halusin. En halunnut isoon kuntaan töihin. Pienessä kunnassa on helpompaa hahmottaa kokonaisuuksia, verkostoitua, on helpompi luoda. Ammatillisesti on hyvä, että saa tehdä monenlaista, näkee asiakkaiden elämän kokonaisvaltaisesti. Minä tarvitsin sitä.” Sostt5

”Ei ollut kiveen kirjoitettuja ohjeita, päätösvaltaa oli joissakin asioissa enemmän kuin isommassa kunnassa. Järkevyyttä.” Sostt3

Vuosien 2009-2017 välillä kunnassa työskenteli yhteensä kahdeksan sosiaalityöntekijää minä mukaan lukien. Tutkimukseeni osallistui minun lisäksi viisi sosiaalityöntekijää. Neljällä sosiaalityöntekijällä oli aikaisempaa työkokemusta pienen kunnan sosiaalityöstä. Yhdellä Petäjävesi oli ensimmäinen työpaikka, jossa tarvittiin sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Sosiaalityöntekijät hakivat pieneen kuntaan, koska heitä kiinnosti työn monipuolisuus ja näin saisi mahdollisimman hyvän työkokemuksen. Minä tulin kuntaan töihin samalla toiveella. Minulla oli varsin ihanteellinen kuva maaseudun sosiaalityöstä. Ajattelin, että maaseudulla sosiaalityö olisi kunnan yhteinen asia. Kuntaa lähestyttäessä tienlaidassa oli esite, jossa oli kuva vanhemmista leikkimässä lasten kanssa ja siinä luki ”ihmisen kokoinen kunta”. Ajattelin, että maaseudulla voidaan tehdä joustavia ratkaisuja, koska siellä olisi vähemmän byrokratiaa ja asiat olisivat vain muutaman viranhaltijan päätettävissä.

5.2 Omat vuoteni kunnassa

Aloitin sosiaalityöntekijän virassa vastavalmistuneena sosiaalityöntekijä tammikuussa 2009. Petäjäveden kunnan vanha, nyt jo purettu, sosiaalitoimisto sijaitsi vanhassa valkoisessa puutalossa mäen päällä erillään muusta kunnantalosta. Sosiaalitoimiston rakennusta kutsuttiin ylätaloksi. Rakennuksessa oli aikaisemmin toiminut neuvola ja sotasairaala. Samassa kerroksessa työskentelivät erityislastentarhanohjaaja ja perhepäivähoidon ohjaaja. Yläkerrassa sijaitsi maataloustoimisto ja vapaa-aikeitoimi. Kunnantalon muut toiminnot oli keskitetty alataloon, joka sijaitsi mäen alla. Aamu- ja ilta-päiväkahvit juotiin alatalolla. Kahvit olivat koko kunnantalon yhteinen asia ja kunnan tiedotusasiat esiteltiin kahvikupin äärellä.

Minulla oli iso työhuone ja ikkunalaudoilla oli kukkia, jotka toimistosihteerin oli sinne tuonut. Ylätalon vierestä lähti talvella hiihtoladut ja sosiaalijohtaja kävi työpäivän lomassa toisinaan hiihtolenkillä. Asiakkaat jonottivat ulko-oven takana tai aulassa ja toimistosihteerin päästi heidät sisälle. Käytössä ei ollut ajanvarausta tai aukioloaikoja, sosiaalitoimistossa oli totuttu asioimaan, kun sille tarvetta oli.

Yksi esimerkki työn haasteellisuudesta oli asiakirjojen ja päätösten hallinta, joka näyttäytyi minulle kovin erilaisena kuin mitä opiskeluaikalla minulle oli opetettu ja mitkä ovat ajantasaisen dokumentoinnin vaatimukset. Minulle annettiin lastensuojelun kansio, joka piti sisällään kaikkien lastensuojelun asiakkaiden kaikki asiakirjat eri vuosilta. Siellä oli sekaisin eri henkilöiden päätöksiä, käsin kirjoitettuja muistioita ja kuitteja. Dokumentointi on mielestäni sosiaalityön tärkeä työväline ja auttaa työntekijää pitämään mielessään ja pohtimaan asiakkaan asiaa ja tilannetta. Dokumentointi havainnollistaa tilanteen kehitystä, informoi toisia työntekijöitä ja auttaa palauttamaan mieleen asiakkuuden aiemmat vaiheet. Ajankuvainen dokumentointi tukee työnohjausta ja konsultaatioita sekä auttaa uusien työntekijöiden perehtymisessä. Lisäksi dokumentoinnilla on merkitystä työntekijän juridisena ja oikeusturvaan liittyvänä seikkana. Dokumentteja tarvitaan myös palvelujen arvioimisessa eli evaluatiossa. (Kananoja ym. 2011, 193-195.)

Yritin juurruttaa sosiaalitoimistoon uusia työtapoja. Tein kirjallisen päätöksen, kun asiakas haki jotakin etuutta tai palvelua. Tätä ei ollut aikaisemmin aina tehty. Lisäksi otin käyttöön soittoaajat ja hallinnoin itse ajanvarauskalenteriani ja halusin nähdä toimeentulotuen hakijoilta tiliotteet. Lisäksi tapasin lastensuojelun asiakkaita henkilökohtaisesti ja pidin asiakassuunnitelmat ajantasaisina. Aiempi käytäntö oli, että jos toimeentulotukiasiakkaan tilanne ei ollut edellisestä päätöksestä muuttunut ja hän soitti asiasta sosiaalityöntekijälle tai toimistosihteerille, niin hänelle maksettiin toimeentulotukivajaus tarkistamatta tilannetta sen enempää. Toimistosihteerini myönsi toimeentulotukea harkintansa mukaan, eikä tehnyt kirjauksia asiakkaan tilanteesta. Asiakkaat eivät voineet hakea muutosta saamiinsa päätöksiin, koska päätöstä ei tehty. Nämä työn organisoitumisen esimerkit kuvaavat mielestäni sitä, miten epäselvä asema sosiaalityöllä on kunnassa ollut. Suuremman organisaation näkökulmasta pienen kunnan työtapo saattaa vaikuttaa ”villiltä länneltä” (vrt. Ahvenus 2012 ja Lehtinen 2000).

Työskentelin Petäjäveden kunnassa sosiaalityöntekijä vuosina 2009-2011 ja 2015-2017. Alkuvuosina tein yhdenmukaisesti sosiaalityötä. Sosiaalitoimistossa työskentelin lisäksi sosiaalijohtaja, toimistosihteerini sekä sosiaaliohjaaja, joka aikaisemmin työskenteli väliaikaisena sosiaalityöntekijänä. Alkuvuosina vastasin lastensuojelusta, toimeentulotuesta, aikuissosiaalityöstä ja vammaispalvelusta. Koin työn aluksi mielenkiintoisena, mutta myös hajottavana, koska työnkuva jatkuvasti laajentui, enkä voinut vaikuttaa asiaan mitenkään. Huomasin mieltäväni, että pienessä kunnassa työskentely on vaativaa ja edellyttää monenlaista osaamista ja taitoa. Näin esimiehen tuen ja mentoroinnin tärkeänä, mutta en kokenut saavani sitä, koska sosiaalijohtaja oli kiireinen. Minun toivottiin perehtyvän itse asioihin ja kysyvän lisätietoja tarvittaessa.

Irtisanouduin virasta ensimmäisen kerran vuonna 2011, koska minut valittiin sosiaalityöntekijäksi järjestöön. Tästä työstä minut irtisanottiin tuotannollis-taloudellisista syistä joulukuussa 2014. Prosessi oli minulle raskas ja epämiellyttävä. Kuulin pian sen hetkiselältä pienen kunnan viranhaltijalta, että hän on irtisanoutumassa sosiaalityöntekijän virasta. Mietin pitkään, haenکو avoinna olevaan virkaan. Jätin kuitenkin hakemuksen, koska työyhteisö ja palvelujärjestelmä olivat minulle ennestään tuttuja. Kunta sai aikuissosiaalityöhön lisäresurssia ja toiveena oli, että näin työmäärä kohtuullistuisi ja saisin keskittyä lapsiperheiden sosiaalityöhön. Kuntaan oli palkattu aiemmin uusi sosiaaliohjaaja, joka vastasi kokonaisuudessaan vammaispalveluista. Ajattelin, että nyt työnjako kuulostaa realistiselta ja aluksi tuntui, että minulla on aikaa kehittää työtäni.

Kun aloitin uudestaan virassa tammikuussa 2015, uusi sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301) tuli samaan aikaan voimaan. Mietin yhdessä sosiaalijohtajan ja perhetyöntekijän kanssa, mitä tämä tulee käytännössä pienessä kunnassa tarkoittamaan. Maakunnan isot kunnat eriyttivät sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaiset palvelut toisistaan. Lapsiperheet osasivat kysellä lapsiperheiden kotipalvelua, vaikka asiasta ei kuntalaisia informoitu. Aluksi kunnassa ei ollut omaa lapsiperheiden kotipalvelun työntekijää, vaan palvelu järjestettiin ostopalveluna.

Samaan aikaan kanssani vuonna 2015 aloitti määräaikainen sosiaalityöntekijä, jonka vastuualueena oli erityisesti aikuisten ja nuoret. Työnjako tuntui minusta järkevältä ja perustellulta. Tiesin pienen kunnan haasteet, joten aluksi suhtauduin tilanteisiin rauhallisesti. Tiedotusvälineissä kerrottiin toimeentulotuen Kela-siirrosta ja sitä odotettiin Petäjävedellä. Ajattelimme, että siirto olisi tervetullut asia, koska aikuissosiaalityöntekijä voisi siirron jälkeen keskittyä sosiaalityön tekemiseen. Siihen asti työ oli paljolti etuuslaskentaa. Haimme kunnanhallitukselta lupaa aikuissosiaalityöntekijän viran perustamiseen. Prosessi oli pitkä ja monivaiheinen. Välillä olimme toiveikkaita viran perustamisen suhteen, toisinaan epätoivoisia. Olin pettynyt ja turhautunut, kun kunnanhallitus ei myöntänyt lupaa viran perustamiseen, vaan tarjosi määräaikaisuuden jatkoa. Aikuissosiaalityöntekijä irtisanoutui ja hakeutui toiseen kuntaan töihin.

Tunsin tilanteeni niin hankalaksi, että irtisanouduin uudelleen virastani huhtikuussa 2017. Odotin, että virka laitetaan nytkin avoimeen hakuun. Yllätykseni oli suuri, kun kuulin, että virkaa ei täytetä, vaan siihen palkataan määräaikainen lapsiperheiden sosiaaliohjaaja. Tehtävään valittiin kunnassa jo koulukuraattorin sijaisena toimiva sosionomi AMK. Sosiaalityöntekijän tarve oli ilmeinen, mutta siitä huolimatta asiassa meneteltiin näin. Minusta kyse oli ”sosiaalityön rapauttamisesta”, jolla tarkoitan tilannetta, jossa ei nähdä sosiaalityön aseman tärkeyttä (vrt. esim. Ohisalo & Määttä 2014). Mietin,

että eikö sosiaalityö ole kunnassa tärkeää vai onko kysymys siitä, ettei sitä osata tehdä näkyväksi. Asiasta päätti kunnanhallitus. Kunnanhallituksen pöytäkirjassa (18.4.2017) todettiin seuraavaa:

”Lapsiperhepalveluissa ja etenkin lastensuojelussa palveluiden tarve on merkittävästi kasvanut vuodenvaihteessa ja sen jälkeen. Meneillään on viiden lapsen sijoituksen selvitystyöskentely ja lisäksi on menossa kaksi muuta olosuhdeselvitystä omien työntekijöiden voimin. Myös perhetyössä on useita kriisiytyneitä tilanteita. Sosiaalityöntekijän tarve on välttämätön ja kiireellinen. Työntekijän puuttuessa perusturvajohtaja vastaa yksin meneillään olevasta työskentelystä. Työparityötä on pakko hankkia ostopalveluna siihen saakka, kunnes vakinainen työntekijä on saatu palkattua.”

Kunnanjohtaja kuitenkin ehdotti seuraavaa:

”Sosiaalityöntekijän tehtävää ei tässä vaiheessa laiteta haettavaksi, vaan palkataan tehtävään enintään vuoden määräajaksi määräaikainen lapsiperhepalvelujen sosiaaliohjaaja. Tehtävään siirretään suostumuksen antaneena koulukuraattori.”

Kunnanjohtajan esitys hyväksyttiin yksimielisesti. Olin asiasta tyrmistynyt ja tein asiasta sosiaalihuoltolain 49§:n mukaisen ilmoituksen. Yhteydenottoni takia asiaa käsiteltiin vielä perusturvalautakunnassa ja virka laitettiin hakuun. Virkaan valittiin pätevä sosiaalityöntekijä.

5.3 Resurssoinnin ja työnjaon kysymyksiä

Pieni kunta oli ensimmäinen työpaikka, jossa tarvitsin sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Lähdin innolla tekemään laaja-alaista sosiaalityötä. Eniten minua kiinnosti lastensuojelu. Koin aluksi toimeentulotukilaskelmien tekemisen mukavana vaihteluna. Oli mielekästä tehdä toimeentulotukipäätös lastensuojelun asiakasperheelle, eikä ohjata heitä hakemaan taloudellista tukea viereisestä huoneesta. Työnjakoon liittyvät kysymykset kuitenkin mietityttivät minua, esimerkiksi silloin, kun lastensuojelussa oli todella kiireistä ja määräajat lähestyivät, tein toimeentulotukilaskelmia ja -päätöksiä ja lastensuojeluasiat joutuivat odottamaan. Mutta tilanne oli sama koko sosiaalitoimiston välle. Näin toimimalla halusimme välttää asiakkaiden puheluja ja kyselyjä, milloin toimeentulotukipäätös tehdään ja etuus on maksussa. Olimme tottuneet siihen, että muiden lomien aikana työkaveria autetaan niin paljon kuin mahdollista. Pidimme tärkeänä, kun työkaveri palaa lomalta, hänen työpöytänsä olisi mahdolli-

simman tyhjä. Lastensuojelussa sijaistaminen ei kuitenkaan toiminut. Sosiaalihoitajalla ei ollut sosiaalityöntekijän loman aikana aikaa tehdä suunnitelmallista lastensuojelutyötä ja esimerkiksi kirjaukset olivat pahasti jäljessä.

Sosiaalityöntekijöillä oli yksimielinen kanta siihen, että työntekijäresurssia oli liian vähän. Sosiaalityöntekijät olivat erityisen tyytymättömiä aikuissosiaalityön asemaan, mutta myös sosiaalihoitajan tekemälle työlle nähtiin tarvetta. Työn jakoon liittyvät kysymykset koettiin haastaviksi, koska todellisuudessa työtä ei voinut jakaa toiselle. Tämä lisäsi tyytymättömyyttä ja turhautumista. Sostt1 koki, että yhteistyön tekeminen kunnan muiden toimijoiden kanssa oli vaikeaa, vaikka muut toimijat olivat pienessä kunnassa lähellä. Sostt1 kuvaa, että yhteistyön tekeminen kunnan pitkäaikaisten työntekijöiden kanssa ei ollut aina helppoa, koska he olivat tottuneet tekemään asiat tietyllä tavalla.

*”Minusta olisi ollut sosiaalihoitajalle tilaus, joka hakee nuoret kotoa.... Sosiaalityö oli toimistopainotteista, toimeentulotuki oli tärkeintä. Jalkautuva työ olisi ollut minusta tärkeää. Olisin kaivannut etukäteissuunnittelua ja perehtymistä. Enemmän kotikäyn-
tejä, uusia työmuotoja ja yhteistyötä esimerkiksi työllisyyspalveluiden kanssa. Palveluntarve ei ollut määräävä tekijä. Aikuissosiaalityössä ei ollut tukihenkilöitä, eli pelimerkit olivat vähissä. Pienessä kunnassa luulisi olevan joustoa budjetissa, että jotakin kautta olisi palvelun voinut myöntää.” Sostt1*

” Työtehtävät olisi pitänyt katsoa järkeväksi, jotta olisi ollut helpompi toimia. Olisi pitänyt keskustella yhdessä, että kuka osaa ja pystyy. Ei niin, että kuka haluaa. Ei uskallettu käydä sitä keskustelua... Mutta olen sitä mieltä, että lisää resurssia olisi tarvittu ja sitten järkevästi jakaa ne hommat.” Sostt3

Sosiaalityöntekijät kokivat, että työntekijäresurssia olisi pitänyt miettiä uudelleen ja erityisesti sosiaalihoitajaukselle nähtiin tarvetta. Sosiaalityöntekijät olivat huolissaan erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanteesta. Sosiaalityöntekijät kokivat, että heidän mielipidettään ei kuunneltu, kun kunnanhallitus päätti lakkauttaa aikuissosiaalityön toimen vedoten toimeentulotuen Kela-siirtoon. Päätös aiheutti keskustelua ja erityisen pahoillaan oltiin siitä, että aikuissosiaalityöksi miellettiin pelkästään toimeentulotuen myöntäminen. Sostt1 oli työskentelyvuosiensa aikana kiinnostunut nuorten ryhmätoiminnasta ja ideoi sitä yhdessä työpajaohitajan kanssa. Sosiaalitoimiston muu henkilökunta oli hyvin ilahtunut ideasta, koska nuorten tilanne vaikutti haastavalta ja aktivointi koettiin tärkeänä.

Suunnitelmat kuitenkin kariutuivat siihen, että aikuissosiaalityön resurssi hävisi ja säännölliseen ryhmätoimintaan ei olisi enää ollut mahdollisuutta, koska työntekijäresurssi olisi jatkossa hyvin rajallinen.

”Kunnassa on päätetty, mikä on sosiaalityön paikka ja se näkyy resursseissa... Onhan tuo selkeä linjaus, että Kela-siirron jälkeen ei tarvita aikuissosiaalityötä. Pöyristyttävää.” Sostt4

Aikuissosiaalityöntekijän määräaikainen työsuhde oli päättymässä ja sosiaalijohtaja esitti uuden sosiaalityöntekijän vakanssin perustamista, jossa työnkuvana olisi aikuissosiaalityö ja nuorten asioiden hoito. Perusturvalautakunta (6.10.2016) puolsi viran perustamista seuraavasti:

”Paikallisia huolenaiheita ovat tällä hetkellä erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluja tarvitsevien asiakkaiden määrän kasvu, nuorten koulutuksesta ja työelämästä pudonneiden määrän kasvu ja nuorten psyykinen pahoinvointi, joka on lisännyt psykiatrisen hoidon ja lastensuojelupalveluiden tarvetta... Mikäli aikuissosiaalityöntekijän virkatehtävä päättyy, seurauksena on, että sosiaalityöhön jäävät aikuissosiaalityön tehtävät siirtyvät lastensuojelun sosiaalityöntekijän tai sosiaalijohtajan hoidettaviksi ja työmäärä kummankin osalta moninkertaistuu.

Haimme kunnanhallitukselta lupaa aikuissosiaalityöntekijän viran vakinaistamiseen syksyllä 2016. Meistä asian piti olla itsestään selvää, koska tarvetta aikuissosiaalityölle oli. Erityisesti nuoret aikuiset tarvitsisivat heidän asioihinsa perehtyneen sosiaalityöntekijän. Aikuissosiaalityöntekijä oli saanut hyvän kontaktin nuoriin ja työntekijä oli kiinnostunut sosiaalisesta kuntoutuksesta ja oli suunnitellut nuorten ryhmän vetämistä yhdessä työvalmentajan kanssa. Suunnittelimme, että aikuissosiaalityöntekijä voisi ottaa myös osan lastenvalvojan työtehtävistä, jotta sosiaalijohtajalle liikenisi enemmän aikaa työn kehittämiseksi ja työparina olemiseen. Aikuissosiaalityöntekijän virkaa ei kuitenkaan vakinaistettu. Asiaa perusteltiin sillä, että aikuissosiaalityölle ei ole enää siinä mittakaavassa tarvetta kuin aikaisemmin toimeentulotuen Kela-siirron takia. Hänen työtehtävänsä siirrettäisiin minulle. Koko työyhteisö tunsu voimattomuutta, koska koimme, ettei aikuissosiaalityötä arvostettu ja nähty tarpeellisena. Mietimme henkilökunnan palaverissa, miten jaksamme työskennellä tässä tilanteessa. Meillä oli tunne, että matto olisi vedetty jalkojen alta. Sosiaalitoimiston yhteishenki rakoili, koska kaikki olivat huolissaan omasta työmäärästään ja jaksamisestaan.

”Aikuissosiaalityössä ei ollut pelinappuloita hoitaa asioita. Sosiaalityötä ei ajatella asiantuntijatyönä vaan auttamistyönä... Sosiaalityön ei pitäisi olla mukana vain kriiseissä.

Sosiaalityön ei tarvitse olla aina viranomaistyötä, jonka tuotoksena on asiakirja.”

Sostt1

Sosiaalityöntekijät kokivat epäselvänä, että heidän tekemien päätösten määriä seurattiin. Esimerkiksi asiakassuunnitelmien määrää tai niiden ajan tasalla pitämistä ei nähty ensi sijaisena. Koska tehtyä asiakastyötä ei tilastoitu, työn näkyväksi tekeminen oli vaikeaa. Vaikuttavuuden mittareita tai seuranta ei ollut käytössä ja sosiaalityön merkitys näyttäyty epäselvänä.

Sosiaalityöntekijät ovat seuranneet irtisanoutumisensa jälkeen sosiaalitoimiston työntekijätilannetta. He kuvaavat tilannetta surulliseksi ja miettivät, mikä olisi ratkaisuna pysyvään työntekijätilanteeseen. Koska pienen kunnan työntekijätilanne vaihtelee, päävastuu perehdytyksestä on jäänyt palvelusihteerille.

”Kuulin, että uusi sosiaalijohtaja on aloittamassa. Edellinen viranhaltija ei ole enää talossa, joten uusi esimies ei saa perehdytystä. Kanslisti joutuu sitten perehdyttämään, vaikka olisi oma työ hoidettavana. Olen surullinen asiakkaiden, työyhteisön ja kaikkien puolesta. Perehdytys on aina voimavaroja vievää.” Sostt5

Vaihtuvuus on sosiaaliolla tunnusomainen ilmiö. Alalle on vaikeata rekrytoida kelpoisuusehdot täyttäviä henkilöitä, jotka pysyvät pidemmän aikaa saman työnantajan palveluksessa. Tutkimukseni sosiaalityöntekijät työskentelivät kunnassa muutamasta kuukaudesta muutamaan vuoteen. Sosiaalityö ei pärjää ilman osaavia työntekijöitä, mutta osaavia työntekijöitä ei synny ilman riittävää, toimivaa ja asianmukaista sosiaalityöhön perehdyttämistä. Perehdyttäminen olisi erityisen tärkeää työuran alussa oleville työntekijöille. Tärkeää olisi myös välittää uudelle työntekijälle tunne, että hänen perehdyttämisensä koetaan tärkeäksi ja koko työyhteisön asiaksi.

Sosiaalitoimiston työntekijätilanne näyttäyty kuitenkin erilaisena kunnanhallituksen suuntaan, koska heidän mielestään kunnan palvelut olivat toimivia ja työntekijämäärä oli sopiva. Tässä sosiaalityöntekijöiden ja kunnan poliittisen johdon mielipiteet ja perusteet eroavat oleellisesti toisistaan. Kunnanhallituksen linjauksen mukaisesti kunnassa oli määritelty painopisteeksi perheille suunnatut ennalta ehkäisevät palvelut. Sosiaalityöntekijöiden mielestä tarpeellisempaa olisi ollut miettiä, kuka tarvitsee sosiaalityötä.

”Kunnan palvelut ovat hyviä ja hyvin resursoitu. Minusta ei tarvita lisää henkilökuntaa.” PJI

Sosiaalityöntekijät muistelivat ensimmäisiä työpäiviään ja miettivät työtehtävien laajuutta. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemus, etteivät he voi kieltäytyä eteen tulevista työtehtävistä tai siirtää sitä edelleen jonkun toisen tehtäväksi. Sosiaalitoimistossa pidettiin tärkeänä, että työtehtävät tulevat hoidettua. Sillä, kuka työtehtävän tekee, ei koettu olevan merkitystä. Työn jaon kysymykset näyttäytyivät epäselvinä myös kunnanhallituksen suuntaan.

”Ensimmäinen päivä... Kaaos... Olin yllättynyt, että sisustin kunnasta oleskeluluvan saaneiden asuntoja ja etsin heille huonekaluja kirpputoreilta, kun heillä ei ollut mitään. Osaan mielestäni työhön tarttua, mutta nyt tuntui, että kaikki tehtiin valmiiksi, eikä annettu asiakkaiden itse tehdä.” Sostt2

”Yllätti täysin, että mitä kaiken ihmeen maksuunpanoja tehtiin kerran kuussa: tehtiin joku lomake ja vietiin sihteerille maksettavaksi. En osannut olettaa, sosiaalityöntekijä maksoi toimeentulokiasiakkaiden laskut. Ihmettelin, että miksi ei makseta rahoja tilille ja sitten maksaisivat ne itse kotona.” Sostt3

”Työnjaossa ja prosessoinnissa oli parannettavaa. Se teki, kuka ehti. Työstä jäi sekava olo. Mietimme, miksi Petäjävesi on erilainen, mihin se resurssi hukkuu. Työ on kausiluonteista ja tärkeintä on tehdä kiireelliset tehtävät ja muut voi odottaa. Hankalaa, kun työ ei ole ennakoitavissa.” PJ1

5.4 Yksinäisyyden kokemus pienessä kunnassa

Tein ensimmäisen lastensuojelulain mukaisen sijoituspäätöksen lokakuussa 2009 ja muistan jännittäneeni suunnattomasti, kun asia meni hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. En ollut aikaisemmin ollut tekemässä huostaanottohakemusta ja nyt se piti tehdä vielä yksin. Kunnassa ei ollut käytössä lakimiespalveluita, joten olin helpottunut, kun huostaanottoasiaa ei ratkottu suullisessa käsittelyssä. Olin kuitenkin luottavainen ja pikkuhiljaa opin työskentelemään itsenäisesti ja ottamaan selvää asioista. Sain tukea pienten kuntien sosiaalityöntekijöiden vertaistukiryhmästä, jota hallinnoi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pidimme toisiimme yhteyttä myös tapaamisten ulkopuolella. Oli huojentavaa tietää, että muutkin maakunnan pienten kuntien sosiaalityöntekijät kipuilevat samojen asioiden äärellä kuin itse.

Sosiaalitoimiston henkilökunta työskenteli uudessa kunnantalossa yhdellä käytävällä. Sosiaalityöntekijät eivät kokeneet sosiaalitoimiston yhteishenkeä hyvänä. Asia johtui siitä, että henkilökunnan vaihtuvuus oli suurta ja työntekijät olivat väsyneitä jatkuvaan muutokseen ja epä tietoisuuteen. Sisä-ovet muuhun kunnantaloon olivat lukossa. Asiaa perusteltiin asiakkaiden yksityisyyden kunnioittamisella, mutta myös turvallisuudella. Sosiaalitoimiston asiakkaiden asiat ovat salassa pidettäviä eikä niistä voi puhua muiden kuullen tai muille. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemus, että muut kunnantalon työntekijät arvostivat erityisesti sosiaalityöntekijöiden taitoa kohdata asiakkaita ja työhön tarttumista.

”Tuli tunne, että olisin pystynyt kehittämään työtä, mutta aika yksinäiseksi itseni siinä roolissa koin. Jokainen puuhasteli omiaan, yhteistä kehittämisideaa ei ollut.” Sostt1

”Oltiin oma porukka, omalla käytävällä. Muu porukka näki sosiaalipuolen merkityksellisenä. Sosiaalitoimen asiakkaat ovat hyvin eläviäisiä, aiheuttavat muissa hymyä. Mutta sitä arvostettiin: tehdään ihmisten kanssa työtä, se ei ole teknistä, se on taito tulla ihmisten kanssa toimeen ja mennä tilanteisiin.” Sostt5

Koko kunnantalon henkilökunta oli hyvillään, kun uusi kunnantalo Kuntala otettiin käyttöön alkuvuonna 2011. Sosiaalitoimisto sai omat rauhalliset ja turvalliset tilat alakerrasta ja sosiaalitoimiston asiakkailla oli oma sisäänkäynti. Ulko-ovet olivat lukossa ja asiakkaiden käytössä oli ovisummeri. Sosiaalitoimistossa asioitiin pääsääntöisesti ajanvarauksella. Usein varsinkin perjantai-iltapäivät olivat hiljaisia ja kunnantalon muu henkilökunta poistui ajoissa viikonloppunviettoon. Tähän itsellä ei ollut mahdollisuutta, koska ajattelin, että minun pitää päivystää puhelinta joka arkipäivä kello 16 saakka. Tästä ei kuitenkaan ollut sovittu yhdessä, joten tämä oli henkilökohtainen mielipiteeni.

”Yksin olemisen tunne oli vahva. Se on eri asia, että olisi tarvinnut joka tilanteeseen työparia. Tiimissä puhuttiin, että myönnetäänkö jollekin tukea katkenneisiin sähköihin. Ei yhteiseen pöytään voinut tuoda näitä ajatuksia... Muistan sen tunteen, kun usein perjantaisin jäin vielä töihin, kun muut olivat jo lähteneet. Näin tyhjän pihan ja mietin, että ketä kiinnostaa. Täällä kannan kuormaa mukani ja mietin, että olenko pystynyt autamaan näitä perheitä... Tuli tunne, että en jaksa tätä.... Kuka tästä puuhasta vastaa? Kenellä on vastuu, että homma toimii? Jotakin putoo laidan yli, jos sitä on vaan liikaa... Pitäisi kiinnostaa muitakin, kuin yksittäistä työntekijää!” Sostt3

Lehtisen (2000) tutkimuksessa yksinäisyydellä tarkoitetaan työn asemasta johtuvaa yksinäisyyttä. Tässä tutkimuksessa yksinäisyydellä tarkoitan yksin tekemisen ja yksin joutumisen tunnetta. Työyhteisössä oli muita jäseniä, mutta silti yksin tekemisen tunne oli vahva, koska tunnepuheelle ei ollut aikaa eikä tilaa. Vastavalmistuneena sosiaalityöntekijänä olisin itse kaivannut reflektointia sosiaalijohtajan kanssa siitä, mitä tuntemuksia erilaiset tilanteet minussa herättävät. Koska sosiaalijohtaja oli kiireinen, en osannut vaatia tätä häneltä, koska minulla oli mahdollisuus käydä henkilökohtaisessa työnohjauksessa, jossa pääsin tuulettamaan ajatuksiani. Useamman sosiaalityöntekijän työyhteisössä on helpompaa ylläpitää ja noudattaa sosiaalityön omia eettisiä ja metodisia käsityksiä. Yhden tai kahden sosiaalityöntekijän työyhteisössä sosiaalityön periaatteet joutuvat helposti kilpailemaan toimiston muiden periaatteiden kanssa. (Lehtinen 2000, 123.)

6. SOSIAALITYÖN ASEMAN JA VALTASUHTEIDEN TARKASTELUA

6.1 Sosiaalityön aseman määrittelyyn osallistuneet tasot

Sosiaalityön aseman määrittelyyn osallistui kunnassa kolme tasoa: *kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt, sosiaalitoimiston henkilökunta sekä sosiaalityöntekijät*. Kunnanjohtoon ja poliittisten luottamushenkilöiden tasolla aineistona käytän entisen kunnanhallituksen puheenjohtajan haastattelua ja asiakirja-aineistoa. Kunnanjohtolla tarkoitan kunnan johtoryhmää, johon kuuluu kunnanjohtajan lisäksi toimialajohtajat. Sosiaalitoimiston tasolla aineistona tässä tutkimuksessa on omat päiväkirjamuistioni. Sosiaalityöntekijän tasolla aineiston keruu tapahtui sosiaalityöntekijöiden haastattelujen avulla. Koska sosiaalityön asemaan määrittelyyn osallistui eri tahoja, joiden välillä ei ollut avointa vuorovaikutusta, sosiaalityön asema näyttäytyi epäselvänä.

Löysin aineistostani kaksi esimerkkiä kuvaamaan tätä väitettä. Mietin, mikä sosiaalitoimiston työtehtävä on tärkeä. Kun tarkastelin eri tasoja, sain kysymykseen kolme erilaista vastausta. Kunnanjohtoon ja poliittisten luottamushenkilöiden tasolla ensi sijaista oli se, että lakisääteiset ja tärkeimmät asiat hoidettaisiin ensin. Sosiaalitoimiston henkilökunnan tasolla tärkeimmät työtehtävät liittyivät laskujen maksuun, etuuden maksamiseen asiakkaan tilille, palvelupäätösten tekemiseen ja palvelun aloitukseen. Sosiaalityöntekijöiden mielestä tärkeimmät työtehtävät liittyivät kiireellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin, määräaikojen noudattamiseen, suunnitelmalliseen työotteeseen, asiakassuunnitelmien tekemiseen sekä tavoitteiden toteuttamisen seurantaan ja arviointiin.

”Sanoin kerran kunnanjohtajalle, ettei tästä selvitä. Hän sanoi, että pitää priorisoida niihin välttämättömiin. Kysyin, että miten priorisoit, jos kaikki on lakisääteisiä. Mutta tää on ikuisuuskyseminen. Tietty on päätökset, mutta sitten jos ajoissa myönnetään jotain, niin sillä säästettäis paljon.” Sostt3

Toiseksi esimerkiksi löysin työnjaon kysymykset. Pohdin, kenen tulisi hoitaa mikäkin työtehtävä. Kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt saattoivat ajatella, että asiaa pitäisi miettiä sosiaalitoimistossa henkilökunnan kesken, mutta pätevyysvaatimukset olisi otettava huomioon. Sosiaalitoimiston tasolla miettiin, että tehtävän hoitaa hän, joka on paikalla tai ehtii. Yksittäisen sosiaalityöntekijän mielestä palveluntarpeen määrää se, kuka sosiaalityötä eniten tarvitsee ja kenellä on mihinkin työtehtävään vaadittu pätevyys ja osaaminen.

Mielestäni eri tasojen välille tarvitaan säännöllistä keskustelua, johon sosiaalityöntekijät voivat osallistua. Jos sosiaalijohtajaa pyydettiin osallistumaan luottamuselinten kokoukseen, minusta sosiaalitoimiston henkilökunnan olisi etukäteen pitänyt yhdessä miettiä, mitä asioita on syytä nostaa esille. Sosiaalityöntekijät ymmärsivät sen, että työyhteisössä vaadittiin joustavuutta ja periaatteena oli se, että työkaveria autetaan. Näin halusinkin toimia, mutta odotin myös sitä, että minäkin tulisin vuorostani autetuksi. Sosiaalitoimiston henkilökunta piti säännöllisesti kehittämissiltapäiviä, joissa kehitimme ja suunnitelimme toimintaa. Olimme innoissamme, kun saimme rauhassa tehdä ajatustyötä ja olla pois Kuntalasta. Meistä kuitenkin tuntui, ettei työskentelystämme ja tuloksista kerrottu eteenpäin. Tieto eri tahojen välillä hävisi jonnekin.

6.2 Asiantuntijuuden arvostus eri tasoilla

Sosiaalityön asema näyttäytyi pienessä kunnassa epäselvänä, koska sen määrittelyyn osallistui kolme tasoa, jotka eivät olleet avoimessa vuorovaikutuksessa keskenään. Tästä seurasi, että asiantuntijuuden arvostus näyttäytyi heikkona. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemus, että kunnanjohton ja poliittisten luottamushenkilöiden tasolla heitä kuunneltiin, muttei kuultu. Työntekijät veloitettiin osallistumaan kerran valtuustokaudessa lautakunnan kokouksiin kertomaan sosiaalitoimiston ajankohtaisista asioista ja laatimaan talousarvioita. Työntekijät valmistautuivat huolellisesti näihin kokouksiin ja kokosivat tilastotietoa ja havaintoja työstään. Työ koettiin kuitenkin turhaksi, koska haluttua resurssia ei saatu pidettyä. Sosiaalityöntekijät kokivat myös haastavana tilanteen, kun kunnanhallitus päätti, ettei sosiaalityöntekijän virkaa laiteta hakuun, vaan tilalle valitaan lapsiperheiden sosiaaliohjaaja ja tehtävään valittiin kunnassa kuraattorin sijaisena toimiva henkilö.

Sosiaalitoimiston tasolla ajatuksena oli, että aikuissosiaalityön tarve vähenee Kela-siirron myötä. Sosiaalitoimiston tasolla nähtiin hyvänä lapsiperheiden sosiaalijohtajan valinta, koska hän oli perheille tuttu, joten hän ei tarvinnut niin laajaa perehdytystä. Myös käytössä oleva sosiaalitoimen asiakasjärjestelmä oli hänelle tuttu. Sosiaalitoimiston tasolla ei arvostettu sitä, että tehtävään olisi saatu pätevä sosiaalityöntekijä, vaan tällä tasolla arvioitiin, että näin tilanne olisi työyhteisölle helpoin. Erityisen pahalta asia tuntuu, kun muu sosiaalitoimiston henkilökunta oli samalla linjalla kuntajohton kanssa, eikä nähnyt sosiaalityön aseman tärkeyttä. Sosiaalitoimiston tasolla ei ajateltu asiakkaiden oikeutta sosiaalityöhön tai nähty, miten asiakkaiden asioita voisi edistää sosiaalityön keinoin. Sosiaalitoimiston tasolla koettiin tärkeänä työskentelyn suunnitelmallisuus ja toimivat sijaistamisjärjestelyt.

Sosiaalityöntekijöiden mielestä asiantuntijuuden arvostus näyttäytyi heikkona, koska sosiaalityöntekijä ei voinut määritellä työkuvaansa tai vaikuttaa työmäärään. Lakimuutosten takia työtehtävien määrä kasvoi, mutta tätä ei otettu huomioon resurssoinnissa. Esimerkiksi maahanmuuttajien asiat olisivat vaatineet erityisosaamista, mutta myös oman työntekijän, jolla olisi aikaa ja mahdollisuus olla maahanmuuttajien apuna ja tukena. Sosiaalityöntekijät kokivat, että he eivät saaneet osallistua suunnitteluun tai päätöksentekoon sosiaalitoimistoon liittyvissä asioissa. Todellisia päätöksiä tekivät he, joilla on poliittista, kulttuurista tai sosiaalisia voimavaroja. Sosiaalityöntekijät kuvasivat, että nämä asiat ovat tärkeitä pienessä kunnassa. Sostt 4 käytti termiä ”suhmurointi”, kun hän kertoi kokemuksiaan lautakuntatyöskentelystä. Hän koki, että asioista päättivät he, joilla ei oikeasti ollut tietoa asioista. Sosiaalityöntekijöitä mietitytti myös vastuun kysymykset, erityisesti mikä on yksittäisen työntekijän vastuu.

Olen edellä kertonut, että mielestäni vuorovaikutus eri tasojen välillä oli huonoa. Kunnanjohton ja poliittisten luottamushenkilöiden tasolla kaivattiin selvennyksiä eri asioihin, kuten mistä budjetin ylitykset johtuvat ja olisivatko suuret kulut olleet jotenkin ehkäistävissä. Kunnanjohton tasolla kaivattiin työn tueksi vaikuttavuuden arviointia ja vertailulukuja. Kunnanjohton tasolla oli myös isot odotukset lautakunnan esittelijää kohtaan. Häneltä toivottiin selkeyttä ja asiaan paneutumista. Sosiaalitoimiston tasolla puhututti työvoiman resurssoinnin kysymykset sekä mistä löytää pysyvää ja pätevää henkilökuntaa. Myös työtehtävien jakautuminen puhututti tällä tasolla.

Työn organisoitumisen esimerkit kuvaavat mielestäni sitä, miten epäselvä asema sosiaalityöllä on kunnassa ollut. Suuremman organisaation näkökulmasta pienen kunnan työtapa saattaa vaikuttaa ”villiltä länneltä” (vrt. Ahvenus 2012 ja Lehtinen 2000). Burau & Kröger (2004) ovat vertailleet Suomen ja Iso-Britannian politiikan paikallisuutta. Näiden kahden maan välillä on isoja eroja, mutta eroja on havaittavissa myös maiden eri paikkakuntien välillä. Artikkelissa korostuvat paikallisuus ja yhteisöllisyys niin organisaatioissa, politiikassa kuin hallinnossakin. Näillä on vaikutusta myös kunnalliseen sosiaalityön johtamiseen.

6.3 Vallasta ja virkavastuusta

Pienessä kunnassa yksittäinen viranhaltija ja poliittinen vallankäyttö tulevat kunnan hallintokoneiston pienuuden vuoksi lähelle toisiaan. Lehtinen (2000) on kuvannut omia kokemuksiaan pienen kunnan sosiaalityöstä. Hänen mukaansa pienen kunnan sosiaalityössä valta ja vallankäyttö ovat merkittävässä roolissa. Lehtinen on kokenut olleensa vallankäytön kohteena. Lehtisen tutkimuksen mukaan valta ei ole yksiselitteistä ja selkeää, vaan se ilmenee monimutkaisina verkostoina. Itse koin vallankäyttäjänä

sosiaalityöntekijää kohtaan poliittiset päättäjät, johtavat viranhaltijat ja muiden hallintokuntien johtavat virkamiehet (vrt. Ahvenus 2012, 309).

”Kuka käytti valtaa? En tiedä. Olisi pitänyt mennä niin, että sosiaalijohtaja vie asian perusturvalautakuntaan ja jos asioista ollaan samaa mieltä, niin sit ne menee eteenpäin. Mutta siellä oli se ihme johtoryhmä. Sosiaalijohtaja yritti viedä asioita eteenpäin, mutta ne torpattiin johtoryhmässä. Luulin, että meitä kuullaan, mutta sitten tulikin, että johtoryhmä päätti näin.” Sostt3

”Pienen kunnan valtajuttuja... Suhmurointia... Kuka oikeasti pyörittää hommaa?” Sostt4

”Kuka voittaa vaalit ja kenestä tulee valtuuston puheenjohtaja. Se on politiikkaa ja näkyy kunnissa vahvasti. Uuden valtuuston ja lautakunnan perehdytys olisi tärkeää. He aloittavat into pinkeenä ja heillä on aivan selvät visiot, miten pitää asiat hoitaa. Haasteena on päättäjien vaihtuvuus ja näyttämisen halu, koska heillä on vahvasti omat intressit. Talous on myös haaste: viranhaltijat esittelee, mutta päättäjät päättää... Suuri valta politiikalla.” Sostt5

Kunnan johtoryhmään kuuluivat kunnanjohtaja ja toimialajohtajat. Sosiaalityöntekijät kokivat johtoryhmän aseman epäselvänä, koska sosiaalityöntekijöillä oli kokemus, että kunnan asiat päätetään johtoryhmässä. Johtoryhmän kokoukset eivät olleet avoimia yksittäisille viranhaltijoille, eikä niistä pidetty pöytäkirjaa. Johtoryhmä kokoontui kerran viikossa ja asioiden kertominen oman toimiston henkilökunnalle oli toimialajohtajan vastuulla.

Olen miettinyt, miten pienen kunnan asukas ja sosiaalitoimen asiakas käyttää valtaa sosiaalityöntekijää kohtaan. Sosiaalitoimen asiakkaana saattoi olla vahvoja mielipidevaikuttajia, jotka toivat mielipiteensä ilmi tiedotusvälineissä. Sosiaalitoimisto ei halunnut julkista arvostelua tai lukea asioista lehtien sivuilta. Vastaanottokeskuksen tulo kuntaan herätti paljon keskustelua. Jotkut asiakkaat eivät halunneet asioida sosiaalityöntekijän kanssa, vaan vaativat päästä keskustelemaan tilanteestaan sosiaalijohtajan kanssa. Ehkä he ajattelivat, että heidän asioitaan pitää hoitaa henkilö, jolla oikeasti on osaaamista ja valtaa päättää asioista. Olimme sosiaalitoimistossa yhdessä päättäneet, että sosiaalijohtaja tekee mahdollisimman vähän asiakastyötä, jotta sosiaalitoimen yhteinen linja saataisiin paremmin

pidettyä ja sosiaalijohtaja voisi keskittyä enemmän kehittämistyöhön. Tämä on mielestäni vallankäyttöä, jota asiakas voi osoittaa työntekijää kohtaan. Sosiaalijohtaja otti asiakkaan vastaan, kun tämä sitä vaati, mutta näin toimittiin sosiaalitoimiston yhdessä laadittujen pelisääntöjen vastaisesti.

Pienen kunnan sosiaalityöntekijä käyttää myös itse valtaa niin sanottuna katutason byrokraattina. Katutason byrokraatit toimivat julkishallinnon ja asiakkaiden välissä. Asiakkaaseen voi tällöin kohdistua ristiriitaisia odotuksia, koska hänen odotetaan olevan aktiivinen toimija ja ottavan vastuuta omasta tilanteestaan, mutta toisaalta hänen edellytetään mukautuvan viranomaiskäytäntöihin ja -toimenpiteisiin. Katutason byrokraatin omat vaikutusmahdollisuudet ja ammatillinen harkintavalta näyttävät vähäisinä. (Närhi ym. 2014.)

Sosiaalityöntekijän virkavastuuta määrittää Suomen perustuslaki (731/1999), jonka perusteella sosiaalityöntekijä vastaa toimiansa ja päätöksensä lainmukaisuudesta. Lisäksi 1.3.2016 voimaan tullut laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) ohjaa sosiaalityöntekijän ammattieettisiä velvollisuuksia sekä velvoittaa sosiaalityöntekijöitä järjestämään sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyötä sitä tarvitseville yksilöille, perheille ja yhteisöille. Sosiaalityöntekijän tulee myös osata arvioida sosiaalityön vaikutuksia asiakkaiden tilanteissa.

Virkavastuun kysymys on pienessä kunnassa vaikea, jos työskentelet yksin, eikä työparia ole saatavilla. Kunnassa voi olla se linjaus, ettei ostopalveluita saa käyttää. Teen tällä hetkellä eriytettyä lastensuojelua isossa kunnassa. Tiimit on jaettu asuinalueiden mukaisesti. Johtava sosiaalityöntekijä osallistuu säännöllisesti tiimin palavereihin. Olen muistellut surullisena tilanteita, joihin jouduin pienessä kunnassa yksin. Minusta sosiaalityöntekijän on helpompi toimia, jos tietää, että päätöksen takana on koko tiimi ja esimies. Tämä on myös asiakkaan oikeus.

6.4 Johtajuuden kysymyksiä

Sosiaalijohtaminen pienessä kunnassa vaatii laajaa osaamista. Työssä pitää hallita kokonaisuuksia, osata strateginen johtaminen, hallita henkilöstöasiat ja johtaa myös työyhteisöä. Kaiken taustalla pitää on kirkas ajatus sosiaalityön perustehtävästä. Pienessä kunnassa sosiaalijohtaja teki myös lastenvalvojan tehtäviä ja toimi mahdollisuuksien mukaan työparina lastensuojelu- ja vammaispalveluasioissa. Sosiaalityöntekijät odottivat sosiaalijohtajalta rohkeutta puolustaa sosiaalityön asemaa. Sosiaalijohtaja toimi myös lautakunnan esittelijänä.

”Odotimme esittelijältä enemmän tietoa.” PJ1

Sosiaalijohtaja vaikutti uupuneelta ja sosiaalityöntekijät olivat huolissaan hänen jaksamisestaan. Sosiaalijohtaja teki pitkää työpäivää ja tämä huomattiin työyhteisössä. Sosiaalijohtaja vietti entistä enemmän aikaa työhuoneessaan suljetun oven takana. Sosiaalijohtaja koki mielestäni paikoin kohtuutonta arvostelua kunnanjohtajan tasolta. Mielestäni pienessä kunnassa sosiaalijohtajan haasteet ovat erilaisia isompaan kuntaan verrattuna, jolloin ne voivat liittyä esimiestaitoihin, substanssiosaamiseen ja esimerkiksi epäselvään asemaan sosiaalitoimen henkilökunnan ja kuntajohtajan välimaastossa.

Mietin, miten sosiaalijohtajaa olisi pitänyt enemmän tukea työssään. Minusta hänelle olisi pitänyt tarjota täydennyskoulutusta sosiaalityöhön ja johtajuuteen liittyen. Sosiaalijohtaja olisi tarvinnut esimieheltään ja kunnan johtoryhmältä vahvan tuen. Minulle sosiaalityöntekijänä jäi olo, että sosiaalijohtaja joutui puolustamaan sosiaalitoimea keskushallintoon päin johtoryhmässä ja kunnanhallituksen budjettineuvotteluissa. Sosiaalijohtaja kertoi usein sosiaalitoimiston työntekijöille, että sosiaalityöstä on vaikea kertoa, niin että työ tulee ymmärretyksi. Resurssineuvotteluissa oli vaikea pitää sosiaalitoimen puolia, sillä kilpailu kunnan määrärahoista oli kova.

7. VALTAISTAVIA VOIMAVAROJA

7.1 Jaksamisen tukena

Pienen kunnan sosiaalityöntekijän uraan mahtuu lukuisia ilon hetkiä. Muistan lämmöllä kunnantalon yhteiset joulukahvit yhteislauluineen. Aamukahvilla saatoin istua kunnanjohtajan vieressä ja keskustella hänen kanssaan arkipäivän asioista ja vaikkapa yhteisestä koiraharrastuksesta. Muistan talousjohtajan hersyvän naurun sekä iloisen ja auttavaisen ilmapiirin. Olin osa työyhteisöä, mutta siltikin minusta tuntui, että työni ei näyttäytynyt merkityksellisenä ja ammattitaitoa vaativana, kuin itse olisin halunnut ja kaivannut. Tunsin, että muut määrittelevät, mikä on työssäni tarpeellista ja ensi sijaista.

Sosiaalityöntekijät kokivat merkittävänä, että pienessä kunnassa toimijat ovat lähellä. Nimet ja kasvot tunnustetaan ja ihmisiin on helppo ottaa yhteyttä. Kunnantoimiston työntekijät ovat hyvin ystävällisiä ja auttavaisia.

”Asioiden eteenpäin vieminen toi jaksamista. Kahvilla käytiin koko talo, ei tarvinnut istua yksin. Hyvä, että koko porukka on lähellä. Selkeää. Asiakas pystyi samalla hoitamaan muitakin asioita.” Sostt2

Muistan, että sosiaalitoimiston koko henkilökunta kutsuttiin valtuustokauden alussa perusturvalautakunnan kokoukseen kertomaan ajankohtaisista asioista ja huolenaiheista. Valmistelimme tapaamista varten tilastoja asiakkuuksista ja huolenaiheistamme. Mietimme työyhteisössä yhdessä, miten perustelemme kunnan johdolle sosiaalityön tarvetta. Perusteleminen oli työlästä; se vaati aikaa ja voimia. Mutta se toi myös energiaa. Koin, että sosiaalitoimiston yhteishenki parani. Meitä kuultiin, vaikka lopputulos ei ollut toivomamme kaltainen.

”Olin puhumassa perusturvalautakunnassa resurssiasta sosiaaliohjaajan kanssa. Saatiin hyvä vastaanotto, se tuntui hyvältä.” Sostt3

Sosiaalityöntekijät kokivat yhteistyön tekemisen tärkeänä asiana työssä jaksamisen kannalta.

”Eri tahojen kanssa tein yhteistyötä. Se on mun tapa ja mulle työntekijänä voimavara. Sai purkaa, keskustella, pystyi heijastamaan omia kokemuksia. Se on myös asiakkaan oikeusturva.” Sostt5

Sosiaalityöntekijöiden jaksamista tukivat myös työntekijän omat verkostot, joista saattoi saada apua pulmallisessa tilanteessa. Usealla tutkimukseni sosiaalityöntekijällä oli työyhteisössä joku luotettava henkilö, jonka kanssa saattoi käydä keskusteluja myös työajan ulkopuolella. Joitakin auttoi tieto, että kyse on vain työstä ja pätevälle sosiaalityöntekijälle löytyy muualtakin töitä. Sosiaalityöntekijät toivat selkeästi esiin arvostuksena omaa työtään ja ammattitaitoaan kohtaan.

Kun tulin pieneen kuntaan töihin, minulla ei ollut käsitystä kohtuullisesta asiakasmäärästä tai työnkuvasta. Tutkimukseni mukaan sosiaalityöntekijät olisivat kaivanneet avoimuutta ja rehellisyyttä asiakasmääriin ja työnkuvaan liittyen, koska työhaastattelussa asiasta kerrottiin epäselvästi. Monet kyseivät tuttaviltaan, olisiko heillä tarkempaa tietoa kunnan asioista ja toiset etsivät tietoa esimerkiksi Tilastokeskuksen internet-sivuilta.

7.2 Sosiaalityöntekijöiden arvoista

Rakenteellisen sosiaalityön erikoistumisopintojen alkuvaiheessa teimme rakenteellisen sosiaalityön asiantuntijapuun. Mielestäni rakenteellisen sosiaalityön tutkimuksessa ydinajatus on siinä, että tutkijalla on kokemusta kentältä työskentelystä. Hänen pitää tiedostaa, mitä sosiaalisia ongelmia on ja mitä ne tarkoittavat yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta. Ajatukseni menivät sosiaalityön perusopintojen alkutaipaleelle ja Jane Addamsiin. Addams (esim. Addams 2016) tuli tunnetuksi köyhien puolestapuhujana ja yhteiskunnallisten epäkohtien esiintuojana. Mary Richmondia (esim. 1964) pidetään puolestaan yksilötyön (case work) edellä kävelijänä. Sekä Addams että Richmond ovat toiminnallaan vaikuttaneet yhteiskunnan epäkohtien poistamiseen.

Sosiaalityöntekijät kertoivat omista arvoistaan ja lähtökohdista, joilla he tekevät työtään.

”Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalityön etiikka ovat keskeiset arvot, joita haluan työssäni noudattaa. Ja kunnan soveltamisohjeet ovat jossakin kohtaa tukena. Jos asiakkaan etu ja tilanne sitä vaatii, niin kyllä se asiakkaan etu on se tärkein.” Sostt4

”Minusta olisi tärkeää, että pystyy asettumaan heikomman puolelle, jotka ei pysty puolustamaan itseään. Heidän kuuleminen ja auttaminen on tällä hetkellä se motivaattori. Välillä olen miettinyt, että olisiko jotain muuta työtä, jota voisi tehdä. Ehkä se on just se kutsumuksellisin osuus mun hommaa. On arvokasta, että vaikeiden asioiden kanssa pystyy antamaan hyvän fiiliksen: toi ei vaadi eikä tee mahdottomia. Ammatillista osamista pystyy käyttämään muiden hyväksi. Perusajatus on laajentunut, en halua syleillä maailmaa, että pystyy jotenkin auttamaan.” Sostt3

Sosiaalityöntekijöiden taustalla ovat vahvana oikeudenmukaisuuden ja lain noudattamisen arvot ja he kokivat nämä asiat tärkeiksi ja merkityksellisiksi. He haluavat tehdä työnsä hyvin ja eettisesti kestävällä tavalla.

”Minut valittiin kunnan ainoaksi sosiaalityöntekijäksi, eikä minulla ollut kokemusta lastensuojelusta. Esimiestä se ei tuntunut haittaavan, itse mietin asiaa usein. Yritin selvittää ja lukea lastensuojelun käsikirjaa.” Sostt4

”Asiakkaiden luokittelusta en tykännyt. Palveluntarve ei ollut määräävä tekijä.” Sostt1

”Ajattelin puhtaasti itseäni, en halunnut haastetuksi oikeuteen, jos tehdään väärin, eikä noudateta pätevyysvaatimuksia.” Sostt2

Muistan tunteen, kun rupesin ensimmäisiä kertoja miettimään irtisanoutumista. Ensimmäisellä kerralla irtisanouduin palkattoman virkavapaan kautta, mutta toisella kerralla pahan olon tunne oli niin voimakas, että halusin lopettaa työt mahdollisimman nopeasti. Tein ratkaisuni tilanteessa, jossa saimme lopullisen päätöksen asialle, ettei aikuissosiaalityöntekijän virkaa vakinaisteta. Määräaikaisena toiminut aikuissosiaalityöntekijä valittiin virkaan toiseen kuntaan. Tunsin jääneeni yksin. Määräaikainen virka laitettiin hakuun ja siitä sain toiveikkuutta jatkaa muutama kuukausi. Lopullisen päätökseni tein, kun työmääräni jatkuvasti lisääntyi, vaikka en kokenut, että pystyin tekemään lastensuojelutyötä haluamallani tasolla.

”Jos on vasta-alkaja, eikä kokemusta, niin pitäisi kyllä miettiä, mistä saa tukea ja ohjausta.” Sostt3

”Pätevä esimies ja resurssit kohdilleen. Verkostot on lähellä ja ihmiset helposti lähestyttäviä. Palkan pitäisi olla isompi kuin isossa kunnassa. Työnohjaus pitäisi olla ehdoton juttu, eikä mikään rekrytointivaltti. Sossujen työssä jaksamista pitäisi miettiä enemmän, erityisesti pienissä kunnissa, jossa se työnkuva on erilainen. Jotenkin pitäisi houkutella, jotakin ekstraa.” Sostt4

Tämä tutkimus on rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyö. Olen kokenut rakenteellisen sosiaalityön erikoistumisopinnot mielenkiintoisina, antoisina ja voimaannuttavina. Minun keskeisiä arvojani asiakastyölle ovat osallisuuden vahvistaminen ja valtaistaminen sekä vaikuttaminen vallitseviin rakenteisiin ja järjestelmiin työssä hankitun tiedon kautta. Tiedontuotannon avulla voidaan vaikuttaa hyvinvointipoliittiseen keskusteluun sekä poliittisiin linjavetoihin. Valkama & Raisio (2013, 92-94) määrittelevät osallisuuden niin, että käsite pitää sisällään ajatuksen palvelukäyttäjän vaikuttamisesta toimintaan tai palveluprosessiin. Osallistumisella puolestaan tarkoitetaan mukanaoloa muiden osallistujien kanssa.

Palvelujärjestelmän osallisuuden ja osallistumisen esteet paikantuvat Närhen ym. (2014) aineistossa yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän monimutkaistumiseen ja palvelujärjestelmän järjestelmälähtöisyyteen. Palvelujärjestelmän ja palvelunkäyttäjän kohtaaminen koetaan haastavana. Työntekijän omat vaikutusmahdollisuudet ja ammatillinen harkintavalta näyttävät heikkoina. Erityisesti sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijät näkevät osallisuuden ja voimakkaan viranomaiskontrollin välillä ristiriitoja. Lain noudattamista tärkeämpänä vaikuttaa olevan organisaation paikallinen ohjeistus, joka voi estää lain noudattamisen. Asiakkaan ääni ja osallisuus eivät tällöin ole tärkeitä. (Närhi ym. 2014.)

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää teemahaastattelun ja asiakirja-aineiston avulla, miten sosiaalityöntekijät kokevat sosiaalityön aseman pienessä kunnassa. Tavoitteenani oli tarkastella pienen kunnan valtasuhteita ja selvittää, mitkä asiat voimaannuttavat pienen kunnan sosiaalityöntekijöitä. Tässä tutkimuksessa muistelen omia työvuosiani pienessä kunnassa vuosina 2009-2011 ja 2015-2017.

Haastattelemani viisi sosiaalityöntekijä työskentelivät pienessä kunnassa vuosina 2009-2017. Olen tehnyt sen valinnan, että tutkimuskuntani nimi on julkinen. Olen käynyt tästä keskustelua haastateltavieni kanssa ja asia sopi heille. Tämä valinta lisää mielestäni tutkimukseni luotettavuutta ja toistettavuutta. Minun tapani tehdä rakenteellista sosiaalityötä on kertoa avoimesti omista muistoistani ja vaikeista asioista. Haluan myös tuoda esiin, että arvostan omaa kokemustani ja pidän sitä merkityksellisenä professionaalisuuteni kehittämisessä.

Tutkimukseni mukaa pienen kunnan sosiaalityön aseman määrittelyyn osallistui kolme tasoa: *kunnanjohton ja poliittisten luottamushenkilöiden taso, sosiaalitoimiston taso ja sosiaalityöntekijän taso*. Kunnanjohton ja poliittisten luottamushenkilöiden tasolla keräsin aineistoni haastattelemalla entisen kunnanhallituksen puheenjohtajaa ja kokouspöytäkirjoja lukemalla. Sosiaalitoimiston tasolla tein aineistonkeruun sosiaalityön tiimissä pitämistäni päiväkirjoista ja omasta muistelusta. Sosiaalityöntekijän tasolla aineistonkeruu tapahtui haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä.

Koska sosiaalityön asemaan osallistui useita tasoja, sosiaalityön asema näyttäytyi pienessä kunnassa epäselvänä ja asiantuntijuuden arvostus heikkona. Tutkimukseni mukaan pienen kunnan sosiaalityö on tasapainottelua eri näkemysten ja tasojen välillä. Kuntahallinto ja sosiaalityöntekijät näkivät erilaisena työnjaon, resurssoinnin ja työtehtävien tärkeysjärjestykseen liittyvät kysymykset. Sosiaalityöntekijät ajattelivat yksimielisesti, että työntekijäresurssia oli liian vähän ja sen kohdentamista olisi pitänyt miettiä uudelleen. Kunnassa haluttiin panostaa lapsiperheiden ennalta ehkäiseviin palveluihin ja se näkyi siinä, että aikuissosiaalityöntekijän virkaa ei vakinaistettu, koska ajateltiin, että aikuissosiaalityön tarve vähenee toimeentulotuen Kela-siirron myötä ja tehtävät voidaan hyvin siirtää lapsiperheiden sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemus, että työtehtävien tärkeysjärjestyksen päätti joku muu kuin sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijöiden mielestä sosiaalityötä olisi pitänyt tarjota henkilöille tai perheille, jotka sitä tarvitsevat.

Minusta pienen kunnan sosiaalityö on tasapainottelua eri näkemysten ja tasojen välillä. Pienen kunnan sosiaalityöntekijän tulee noudattaa lakia ja tarjota kuntalaisille lakisääteiset palvelut, mutta samalla tehdä taloudellisesti kestäviä ratkaisuja ja hyväksyä paikoin hyvinkin julkinen arvostelu osaanmistaan ja ammattitaitoaan kohtaan. Kunnanhallituksen entinen puheenjohtaja kuvasi sosiaalityötä kausiluonteiseksi ja hänen mielestään tärkeintä olisi tehdä kiireelliset asiat. Sosiaalityöntekijät olivat tästä eri mieltä. Heidän mukaansa sosiaalityön pitää olla suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Eriävä näkemys kertoo mielestäni siitä, että kunnanjohdolla ei ole tietoa, mitä sosiaalityö on ja miten sosiaalityötä tehdään. Pienessä kunnassa rakenteellisen sosiaalityön tarve on mielestäni ilmeinen.

Pienen kunnan sosiaalitoimiston toimintaympäristö on erilainen kuin isossa kunnassa. Toimijat ovat lähellä toisiaan, mutta pienen kunnan sosiaalityötä kuvaa yksinäisyys. Tässä tutkimuksessa yksinäisyydellä tarkoitan yksin tekemisen ja yksin joutumisen tunnetta. Tunnepuheelle ei ollut aikaa eikä tilaa. Sosiaalitoimiston viikoittaisissa palaverissa puhuttiin esimerkiksi ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisperusteista. Sosiaalityöntekijät olisivat kaivanneet keskustelua asioiden ja tilanteiden herättämistä tunteista.

Pohdin tutkimuksessani sosiaalityöntekijöiden voimaantumista ja mikä tukisi heidän työssä jaksamistaan. Jaksamista ja motivaatioita lisäisi esimerkiksi se, että sosiaalityöntekijä voisi vaikuttaa työtehtäviensä sisältöön. Sosiaalityöntekijöiden jaksamisesta lisäisi myös tuki, jota he saivat muualla työskentelevältä kollegalta tai läheiseksi ja luotettavaksi koetulta työkaverilta. Tämä edellyttää, että sosiaalityöntekijällä omat laajat henkilökohtaiset verkostot, josta hän voi saada tukea. Myös ajatus siitä, että kyse on vain työstä, auttoi jaksamaan. Sosiaalityöntekijät tiesivät, että pätevälle sosiaalityöntekijälle löytyy työtä. Tutkimukseni mukaan sosiaalityöntekijät arvostavat omaa ammattitaitoaan ja osaanmistaan. Työn tekemisen arvoina heillä on vahvasti oikeudenmukaisuus ja lain noudattaminen.

Pienen kunnan sosiaalityön erityisyys tulee esiin erityisesti virkavastuun ja johtajuuden kysymyksissä. Sosiaalijohtaja tarvitsee työlleen vahvan tuen kunnanjohdolta ja hänelle tulee järjestää johtajakoulutus ja ammatillista täydennyskoulutusta. Näen tärkeänä myös sosiaalitoimiston henkilökunnan avoimen keskustelun esimerkiksi säännöllisissä henkilökunnan kokouksissa, jossa käytäisiin läpi myös eettisiä linjauksia. Pienessä kunnassa tehdään usein laaja-alaista sosiaalityötä ja erikoistuminen esimerkiksi lastensuojeluun voi olla vaikeaa, ellei mahdotonta. Tutkimukseni mukaan pienessä kunnassa arvostetaan asiakaslähtöisyyttä ja kykyä moniammatilliseen työskentelyyn. Myös muiden auttamista ja sijaistamista pidetään tärkeänä. Mielestäni pienen kunnan sosiaalityöntekijän on oltava moniosaaja, jonka täytyy myös ymmärtää pienen kunnan erityispiirteet.

Kun aloitin itse työt pienessä kunnassa, olin juuri saanut sosiaalityön opinnot päätökseen. Sosiaalityön tekeminen oli minulle uusi asia, joten olin kaivannut huolellista perehdyttämistä. Kunnassa ei ollut silloin vielä käytössä perehdytyskansiota, joten perehtyminen ei ollut kovinkaan systemaattista. Työskentelen tällä hetkellä isossa kaupungissa lastensuojelun avohuollossa. Kaupungissa on käytössä uusien työntekijöiden perehdytysohjelma, jonka edistymistä esimiehet seuraavat. Uusi työntekijä saa halutessaan omasta työyhteisöstä itselleen mentorin, jonka kanssa tapaamisia on ensimmäisen työvuoden aikana noin kerran kuukaudessa. Mentoroitava eli aktori voi halutessaan hakeutua mentorointikoulutukseen ja tämän jälkeen toimia itse jonkun mentorina.

Olen miettinyt, miten pystytään välttämään työssä kohtuuttomuutta. Mielestäni sitä voidaan ehkäistä toimivalla valvontatyöllä, mutta työpaikan omavalvonta on kuitenkin ensi sijaista. Itse näen tärkeänä työntekijän jatkuvan täydennyskoulutuksen työssä eteen tulevien muuttuvien ilmiöiden tunnistamiseen, esimerkiksi toisen vanhemman vieraannuttaminen. Tärkeää on myös sosiaalityöntekijöiden käymä julkinen keskustelu ja esilläolo. Tästä esimerkkinä on yli 1000 lastensuojelun asiantuntijan ja alan opiskelijan allekirjoittama vetoamus, jolla on vaadittu lapsille oikeutta suojeluun ja lastensuojelun resurssien laittamista kuntoon.

Tutkimukseni antina on jaettua asiantuntijuus yhdessä haastateltavien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Mielestäni on tärkeää, että sosiaalityöntekijä kokoaa tietoa asiakkaidensa elämäntilanteista ja olosuhteista sekä pohtii, miten rakenteiden avulla tilannetta voitaisiin parantaa. Haluan lähettää tutkimukseni pieneen kuntaan, jotta se voisi toimia politikan ja päätöksenteon tukena. Metterin (2012) mukaan sosiaalinen raportointi eli hyvinvointipalveluissa kertyvän tiedon kerääminen ja siitä palautteen antaminen takaisin hallintoon, poliitikoille ja lain laatijoille on perusteltua muun muassa järjestelmän jatkuvan arvioinnin ja avoimen yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta.

Koska olen muistellut omia työvuosiani, olen murtanut perinteisen tutkija-tutkittava -jaottelun. Olen halunnut, että haastattelemani sosiaalityöntekijät voivat oppia tiedon tuottamisen taitoja ja ehkä käyttää niitä tulevaisuudessa hyväkseen. Lähestyn asiaa siis myös tutkittavien osallisuuden näkökulmasta. Tätä tutkimusta tehdessä olen saanut muistella työvuosiani ja oppia arvostamaan kokemustani oman ammatillisen kehittymisen kannalta.

Vaikka tutkimukseni on kohdentunut tiettyyn kuntaan, uskon, että tulokset ovat yleistettävissä muihin pieniin kuntiin. Suoranta & Ryyänen (2014, 261) käyttävät termiä sissihistoriaa, jonka tarkoituksena on kirjoittaa sellaisten taistelujen historiaa, josta on ammennettavaa myös tulevaisuudessa. Toivon, että tutkimustani luetaan pienissä kunnissa ja sosiaalityöntekijöiden ääni otetaan paremmin kuuluviin,

kun suunnitellaan ja päätetään sosiaalitoimea koskevista asioista. Mielenkiintoista olisi tehdä vertailevaa tutkimusta maakunnan muiden pienten kuntien välillä.

9. POHDINTA

Sosiaalityön valtakunnallisena haasteena on pätevien sosiaalityöntekijöiden rekrytointi. Tämä näkyy myös pienissä kunnissa. Ongelmalle etsitään ratkaisua sosiaalityöntekijöiden koulutuksen lisäämisestä, mutta yksittäinen kunta ei siihen voi paljoakaan vaikuttaa. Sen sijaan kunta voisi kehittää ja monipuolistaa työtehtävää, panostaa tiimityöhön tai kehittää kunnan houkuttelevuutta työpaikkana. (Niiranen ym. 2011, 24-25.)

Sosiaalityöntekijöiden asemaan pitäisi mielestäni tehdä kunnissa rakenteellisia ja lainsäädännöllisiä muutoksia, jotta viimesijainen sosiaalihuolto ei olisi yhden tai kahden viranhaltijan varassa. Yksi ratkaisu voisi olla pienten kuntien sosiaalityöntekijöiden toimiva sijaisverkosto, josta saisi tarpeen mukaan työpariapua. Tällä verkostolla tulisi olla virallinen asema, päätöksenteko-oikeus ja vastuu tekemistään päätöksistä. Kananoja (2017) on esittänyt kunta- ja työntekijätasoisia täsmätukea sekä mahdollisuutta muodostaa sijaispooleja. Pienen kunnan sosiaalityöntekijä tarvitsee tukea ja voimaa työhönsä. Sen ei tulisi olla rekrytointivaltti vaan vallitseva käytäntö. Aulikki Kananoja on etsinyt ratkaisumalleja lastensuojelutyön kuormittavuuteen sekä laatinut ehdotuksen tiekartasta, jolla lastensuojelun laatu paranee ja toimintaperiaatteet yhtenäistyvät. Tämä voisi tuoda helpotusta pienille kunnille, joissa työntekemisen vastuu on yhdellä tai muutamalla viranhaltijalla.

Kananoja (2017, 31) muistuttaa, että sosiaalityön osaamista tarvitaan alan suunnittelussa, hallinnossa ja johtamisessa, erityisesti silloin kun toimitaan samanaikaisesti monella tasolla usean kumppanin kanssa. Kun sosiaali- ja terveydenhuolto yhdistyvät, sosiaalityön asiantuntemus on tärkeää rakenteiden suunnittelussa ja yhdistettyjen organisaatioiden johdossa. Kemppainen ym. (2018, 184) tiivistävät, että sosiaalialan toimintaympäristön rakenteellisten muutosten takia on tarpeen tehdä näkyväksi ja ennakoida sosiaalialan osaajien yhteiskunnallista paikkaa ja tehtävää.

Minut kutsuttiin 11.4.2019 alustamaan keskustelua pienten kuntien sosiaalityön asemasta. Keskustelutilaisuus oli Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja PRO SOS – uudenlaista sosiaalityötä yhdessä rakentamassa Keski-Suomen osahankkeen järjestämä avoin keskustelukahvila maakunnan sosiaalialan ammattilaisille, kehittäjille, tutkijoille ja aiheesta kiinnostuneille. Keskustelutilaisuudessa puhuttiin paljon virkavastuusta, joka ei ole yksiselitteinen asia pienessä kunnassa. Jos työskentelet yksin, ilman työparia tai pätevän sosiaalityöntekijän apua ja tukea, vastuusta tulee laaja ja se voi olla liian raskas kantaa, erityisesti jos olet työuran alussa. Perehdytys on voinut olla puutteellista ja sen on voinut hoitaa joku muu kuin sosiaalialan ammattilainen, esimerkiksi toimistos sihteeri, jolloin perehdytys liittyy enemmän käytännön asioiden hoitoon kuin sosiaalityön kysymyksiin.

Olen aiemmin kertonut esimerkin siitä, että muu kunnantalon henkilökunta saattoi poistua viikonloppuun viettoon jo hyvissä ajoin ennen virka-ajan päättymistä. Itse koin vastuukseni jäädä päivystämään puhelinta kello 16 saakka. Tietenkin olisin voinut sulkea puhelimeni ja poistua muiden mukana. Tutkimukseeni osallistunut Sostt 3 kertoi tilanteesta muistikuvan, kun oli poistumassa työpaikalta ja kunnantalon pysäköintipaikka oli tyhjä. Sostt 3 mietti, kenellä on tilanteessa vastuu: onko se yksittäisellä viranhaltijalla, sosiaalijohtajalla vai kunnanjohtolla ja luottamushenkilöillä. Mielestäni kunnanjohton pitää kantaa viime sijainen vastuu, jotta yksittäinen sosiaalityöntekijä voi keskittyä työnsä tekemiseen. Sosiaalityöntekijällä tulee olla tunne, että johto ja esimiehet ovat hänen puolellaan ja häntä varten.

Sosiaalityöntekijänä pienessä kunnassa on oivallinen paikka kehittää uusia kohtaamisen ja yhteistyön tapoja. Jalkautuva sosiaalityö tavoittaa ihmiset lähellä heidän omaa elämänpiiriään, voidaan esimerkiksi kehittää yhteisöllisiä matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Tähän pitäisi myös sosiaalityöntekijöille antaa vapaus ja resurssia. Tämä tukisi osallisuutta ja osallisuuden areenoita. Pohjolan (2018, 283-290) mukaan erityinen tarve on sosiaalityön ydintehtävien kirkastamisella ja palata juurille toimintaympäristöjen muutoksessa. Tämä vastaa Mary Richmondin (esim. 1964) näkemystä sosiaalityöstä. Sosiaalityön tulevaisuuden tärkeiksi arvoiksi Pohjola nostaa osallisuuden ja asiantuntijuuden.

Työyhteisön eettiset linjaukset tulisi sopia yhdessä henkilökunnan palaverissa. Johtajan antama esimerkki ja toiminta vaikuttavat merkittävästi työpaikan toimintatapoihin. Mahdolliset ristiriidat tulisi käsitellä työyhteisössä avoimesti, koska se voi helpottaa työyhteisöön kiinnittymistä ja lisätä työhyvinvointia. Tämä edellyttää sosiaalijohtajalta eettisten ristiriistojen näkemistä ja tiedostamista. Asiat pitää uskaltaa nostaa esille yhteiseen keskusteluun ja puuttua niihin. Eettinen johtaminen mahdollistaa työpaikalle sitoutumisen, hyvän työilmapiirin ja tuloksen tekemisen. (Niiranen ym. 2011, 113-115.)

Sekä kunnanjohto että sosiaalityöntekijät olisivat kaivanneet päätösten ja työn tueksi erilaisia mittaraita ja vertailulukuja, eli työn näkyväksi tekemistä. Kunnassa käytössä olevasta sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmästä olisi ollut mahdollisuus kerätä erilaista tilastotietoa. Olemassa olevia toimintoja ei käytetty, koska siihen ei ollut aikaa eikä osaamista. Tehtyä asiakastyötä ei tilastoitu, vaikka tästä olisi voinut olla apua resurssoinnin kohdentamisen ja työnjaon kysymyksissä. Linnakangas ym. (2015) näkevät tärkeänä, että kunnissa seurataan systemaattisesti ja riittävän luotettavasti asukkaiden kokemuksia hyvinvoinnista, hyvinvoinnissa tapahtuvia muutoksia sekä tunnistetaan toimivia ja vaikuttavia toimintatapoja. Tällä tavalla sosiaalityö voi varmistaa asemansa yhtenä keskeisenä hyvin-

vointiyhteiskunnan toimintamuotona. Linnakangas ym. (2015) muistuttavat, että näin asiakkaat tulevat parhaiten autetuiksi. Lisäksi työntekijät ja toiminnasta vastaavat saavat mahdollisuuden onnistua työssään.

Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen edellytyksenä on standardoitujen mittarien käyttö, jotka toistetusti käytettynä antavat mahdollisuuden arvioida toimenpiteiden vaikutusta. Paasio (2017, 403) muistuttaa, että sosiaalityön tulevaisuuden yksi keskeisimmistä haasteista on se, kuinka uuden sosiaalihuoltolain velvoite ja mahdollisuus vaikuttavuuden arvioinnista otetaan keskeiseksi osaksi sosiaalityön prosessia. Tämän näkisin rakenteellisen sosiaalityön erityisasiantuntijuuden mahdollisuutena.

Olen seurannut aktiivisesti sosiaalityön tekemiseen liittyvien lakimuutosten etenemistä, esimerkiksi sosiaalihuoltolain voimaantuloa ja jälkihuollon ikärajan nostamista 25 ikävuoteen. Koen lakimuutokset tarpeellisina, mutta haastavina pienen kunnan sosiaalityön näkökulmasta. Vaikka työmäärä kasvaa ja moninaistuu, niin sillä ei ole välttämättä vaikutusta työntekijämäärään. Lakimuutoksista ja niiden vaikutuksista pitää itse ottaa selvää kysymällä esimerkiksi isomman organisaation kollegoilta.

Tutkimukseni on rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyö, joten olen halunnut selvittää rakenteellisen sosiaalityön velvollisuuksia ja mahdollisuuksia pienessä kunnassa. Mielestäni on ollut tarpeellista tutkia pienen kunnan sosiaalityötä, koska sosiaalityön erityisyys tulee hyvin esiin pienessä kunnassa esimerkiksi virkavastuun ja johtajuuden kysymyksissä. Lakimuutokset edellyttävät kuntaa tarjoamaan ja järjestämään palveluita entistä useammalle, mutta tätä ei välttämättä pystytä ottamaan resurssoinnissa huomioon.

Yksi rakenteellisen sosiaalityön toteuttamistapa on raportointi, jolla tarkoitetaan työstä kertyvän tiedon systemaattista kokoamista ja esittämistä päätöksentekijöille. Ahvenus (2012, 299) kuvaa yksittäisen sosiaalityöntekijän roolia rakenteellisessa sosiaalityössä ristiriitaiseksi, koska sosiaalityöntekijä ylläpitää järjestelmää eikä kritisoi sitä. Tällainen epäsuora vaikuttaminen saattaa vaikuttaa enemmän kuntalaisten elämään kuin suora vaikuttaminen. Sosiaalijohtaja joutuu työssään ottamaan huomioon säästöpaineeet, jolloin lainsäädännön ja kunnan johdon tai luottamushenkilöiden ohjeiden noudattaminen samanaikaisesti on haastavaa.

Rakenteellisen sosiaalityön keinoin voidaan vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, esimerkiksi silloin, kun havaitaan epäkohtia omassa työssään. Sosiaalityöntekijän rooli tiedontuottajana ja

tiedonvälittäjänä poliittisille päätöksentekijöille on tärkeä ja merkityksellinen, koska sosiaalityöntekijällä on ymmärrys asiakkaiden elinoloista ja heidän ongelmien yhteiskunnallisista yhteyksistä. Ahvenus (2012) muistuttaa, että tämän tiedon kokoaminen ja välittäminen eteenpäin vaatii sosiaalityöntekijältä analysointi- ja havainnointikykyä mutta myös yhteiskuntakriittistä otetta eli rohkeutta kritisoida tehtyjä ja tekemättömiä päätöksiä.

Pohjolan (2011) mukaan rakenteellisen sosiaalityön avulla voidaan tuottaa tietoa eriarvoistavista ja syrjivistä rakenteista, joilla on vaikutusta ihmisten arkeen. Rakenteellisen sosiaalityön merkitys ja asema pienessä kunnassa on iso. Laaja-alaista sosiaalityötä tekevän sosiaalityöntekijän keinot ovat mielestäni vahvemmat kuin eriytettyä työtä tekevillä sosiaalityöntekijöillä. Pienessä kunnassa pääsee osallistumaan lautakunnan kokouksiin ja talousarvion laadintaan. Lisäksi pienessä kunnassa voi osallistua päätöksentekoon, sosiaalisten olojen kehittäminen ja sosiaalisten epäkohtien poistamiseen. Pienessä kunnassa toimijat ovat lähellä, jolloin sosiaalityöntekijän rooli on yhteistyössä kunnan muiden viranomaisten kanssa tiedon tuottaminen, raportoiminen ja kokoaminen.

Sosiaalityö ja erityisesti lastensuojelu näkyvät mediassa hyvin jäykkänä ja välillä mielivaltaisena työmuotona. Tarinoissa näkyy asiakkaan yksiohllinen kokemus ja se kietoutuu yhteiskunnan rakenteellisen tason analyysiin. Sirkka (2014, 133) korostaa kumppanuutta, jonka avulla voidaan tiivistää yhteisöjä ja lähentää asiakkasta yhdenvertaiseksi toimijaksi viranomaisten rinnalle. Sosiaalityöntekijöiden tulisi näin ollen työskennellä erilaisissa kumppanuusverkostoissa, jotka tuottavat yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tietoa. Rakenteellinen asiantuntijuus lisääntyy, kun se perustuu toimijoiden yhteistyöhön ja sosiaalityöllä on selkeä paikka sosiaalisen asiantuntijana eri yhteistyöprosesseissa. Työyhteisön tulisi suhtautua positiivisesti ja kannustaa vaikuttamistyössä, myös sosiaalityöntekijän oma asenne vaikuttamistyöhön on merkittävää.

LÄHTEET

Addams, Jane (2016). *Twenty years at Hull House*. New York, New York: Open Road Integrated Media.

Ahvenus, Päivi (2012) *Sosiaalityön erityyspiirteet pienessä kunnassa*. Teoksessa Strömberg-Jakka Minna & Karttunen, Teija (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen*. Jyväskylä: PS-Kustannus. s. 296-319.

Blomgren, Sanna; Karjalainen, Jouko; Karjalainen, Pekka; Kivipelto, Minna; Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi (2016) *Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa*. Raportti 4/2016. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www-muodossa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130515/URNISBN978-952-302-648-3.pdf?sequence=1> [Viitattu 10.6.2019].

Burau, Viola & Kröger, Teppo (2004) *The Local and the National in Community Care: Exploring Policy and Politics in Finland and Britain*. *Social Policy & Administration* 38 (7). s. 793-810.

Forsman, Sinikka (2010) *Sosiaalityöntekijän jaksaminen ja jatkaminen lastensuojelussa*. Henkilökohtaisen ja muodollisen uran rajapinnoilla. Saatavilla www-muodossa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65571/978-951-44-8155-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Viitattu 10.6.2019].

Haaki, Raili (2010) *Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, raportteja 28/2010*. Saatavilla www-muodossa: <http://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2014/01/Kehittamistyon-solmukohtia-Raportti-Haaki.pdf> [Viitattu 31.5.2019].

Hietämäki, Johanna (2005) *Erytyissosiaalityöntekijän palvelu maaseudun lastensuojelutyön tukena*. Arviointitutkimus. *Sosiaalityön pro gradu –tutkielma*. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos Jyväskylän yliopisto. Saatavilla www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11552/URN_NBN_fi_jyu-2005406.pdf?sequence=1. [Viitattu 31.5.2019].

Huovinen, Teija & Rovio, Esa (2008) *Toimintatutkimuksen kentällä*. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T., Rovio, Esa & Syrjälä Leena (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura. s. 94-113.

Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (2011) Teoksessa Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja (3. uudistettu laitos.) Helsinki: Tietosanoma. s. 353-362.

Kananoja, Aulikki (2017) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja (4., uudistettu laitos.). Helsinki: Tietosanoma. s. 27-32.

Kemppainen, Tarja; Arola, Heli; Helavirta, Susanna; Martin, Maria; Niskala, Asta; Seppälä, Leena; Tiitinen, Laura; Vuorijärvi, Petri (2018) Sosiaalialan osaaminen Lapissa. Teoksessa Juvonen, Tarja; Lindh, Jari; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIpress. s. 184-210.

Keski-Suomen Työllisyyskatsaus (2019) Jyväskylä: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Saatavilla www-muodossa: http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/37299414/Työllisyyskatsaus_huhtikuu2019.pdf/3e560fa7-7fb1-4669-8be4-a06af3042a6e [Viitattu 10.6.2019].

Kilpeläinen, Arja & Romakkaniemi, Marjo (2014) Paikallisuus rakenteellisessa sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja; Seppänen, Marjaana; Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (toim.). Rakenteellinen Sosiaalityö. Kuopio: UNIpress. s. 136-161.

Kiuruveden kunta (2019) Hyvinvointikysely 2019. Saatavilla www-muodossa: <https://www.kiuruvesi.fi/Suomeksi/Vaikuttaminen/Hyvinvointikysely-2019> [Viitattu 10.6.2019].

Kröger, Teppo (1990) Sosiaalityötä pienessä maalaiskunnassa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kunnanhallituksen pöytäkirja (18.4.2017) Täyttöluvan hakeminen lapsiperhepalvelujen sosiaalityöntekijän virkaan 80§. Petäjäveden kunta. Saatavilla www-muodossa:

http://ktweb.petajavesi.fi/ktwebbin/dbisa.dll/ktweb-scr/pk_asil.htm?+elin=KHALL&pvm=18%2e4%2e2017%2014%3a00 [Viitattu 27.5.2017].

Laine, Markus; Bamberg, Jaakko & Jokinen, Pekka (2007): Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus; Bamberg, Jaakko & Jokinen, Pekka (toim.): Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus. s. 9-10.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) Saatavilla www-muodossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817> [Viitattu 31.5.2019].

Lastensuojelulaki (417/2007). Saatavilla www-muodossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> [Viitattu 17.6.2019].

Lastensuojelun käsikirja (2019) Mitä on lastensuojelu? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www-muodossa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> [Viitattu 10.6.2019].

Lehtinen, Tuula (2000) Pienen kunnan sosiaalityöntekijä valtasuhteiden verkostossa – omakohtaisen kokemuksen analyysi. Tampereen yliopisto: sosiaalipolitiikan laitos. Saatavilla www-muodossa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76229/lisuri00013.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Viitattu 10.6.2019].

Linnakangas, Ritva; Paasio, Petteri; Seppälä, Ullamaija & Suikkanen, Asko (2015). Mitä mittarien käyttö voisi tarjota sosiaalityölle. Janus Vol 23 (4). s 405-415.

Lähteinen, Sanna & Tuohino, Noora (2013) Kahden sosiaalialan korkeakoulututkinnon suorittaneiden käsitykset alan korkeakoulutusten tuottamasta osaamisesta. Janus vol. 21 (1). s. 41–58.

Mäkelä, Antti (2014) Sosiaalityö Etelä-Savossa. Esso-hankkeen selvitys sosiaalityön nykytilasta ja mahdollisuuksista sosiaali- ja terveydenhuollon murroksessa Etelä-Savossa. Etelä-Savon sairaanhoitopiiri. Saatavilla www-muodossa: <https://www.innokyla.fi/documents/916483/0/Sosiaalityön+selvitys.pdf/2aa2d789-07fd-461b-8aa9-8f3868524a60?cv=1> [Viitattu 19.6.2019].

Mänttari-van der Kuip, Maija. Work-related Well-being Among Finnish Frontline Social Workers in an Age of Austerity. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 524. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Saatavilla www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45924/978-951-39-6191-6_vaietos29052015.pdf?sequence=1 [Viitattu 31.5.2019].

Mäntysaari, Mikko (1991) Sosiaalibyrokratia asiakkaiden valvojana. Jyväskylä: Vastapaino.

Niiranen, Vuokko (1994) Sosiaalitoimen moniulotteinen johtajuus: Tutkimus sosiaalijohtajien johtamistyöstä, johtajatyypeistä ja vapaakuntakokeilusta sosiaalitoimen reformina. The multidimensional management of social services: a study of management work, manager types and free commune experiment as the reform of social services. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

Niiranen, Vuokko; Seppänen-Järvelä Riitta; Sinkkonen, Merja & Vartiainen, Pasi (2011) Johtaminen sosiaalialalla. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Niiranen, Vuokko & Hänninen, Markku (2012) Sosiaalijohdon työn tila ja tulevaisuus. Teoksessa Niiranen, Vuokko & Hänninen Markku (toim.) Sosiaalialan johtajat kunnissa. Helsinki: Kuntaliitto. s. 123- 127.

Närhi, Kati; Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2014) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. Janus vol. 22 (3). s. 227–244.

Närhi, Kati (2015) Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä. Janus vol. 23 (3). s.322–328.

Ohisalo, Maria & Määttä, Anne (2014). Viimeisen luukun jälkeen–ruoka-avussa käyvien paikka julkisessa palvelu- ja tulonsiirtoverkossa. Teoksessa Ohisalo, Maria & Saari, Juho (toim.): Kuka seisoo leipäjonossa? Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa. Sastamala: Kaks, kunnallisan alan kehittämissäätöön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 83. s. 42-69.

Paasio, Petteri (2017) Sosiaalityö ja vaikuttavuus. Teoksessa Kananoja, Aulikki; Lähteinen Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja Sosiaalityön käsikirja (4., uudistettu laitos.). Helsinki: Tietosanoma. s. 403-416.

Pakarinen, Terttu & Kananoja, Aulikki (2017) Sosiaalihuollon ja sosiaalityön johtaminen. Teoksessa Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja (4., uudistettu laitos.). Helsinki: Tietosanoma. s. 471-484.

Palsanen, Kati & Kääriäinen, Aino (2016) Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisen työskentelyn merkityksen ja seuraukset. Teoksessa Satka, Mirja; Julkunen, Ilse; Kääriäinen, Aino; Poikela, Ritva; Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Unigrafia: Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. s.185-205.

Petäjaveden kunta (2019) Lastensuojelu. Saatavilla www-muodoss: <https://www.petajavesi.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaalipalvelut/lastensuojelu> [Viitattu 10.6.2019].

Petäjaveden kunta (2019) Petäjaveden 2017-2021 strategia. Saatavilla www-muodossa: <https://www.petajavesi.fi/paatoksenteke-topmenu/strategia> [Viitattu 10.6.2019].

Perusturvalautakunnan pöytäkirja (6.10.2016). Petäjaveden kunta. Perusturvan vakanssien täyttöluvut 57§.

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. s. 207–224.

Pohjola, Anneli (2018) Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa Juvonen, Tarja; Lindh, Jari; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. UNIpress, Helsinki. s. 280-292.

Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (2014) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress. s. 9-13.

Richmond, M. E. (1964) Social diagnosis (Repr.). New York: Sage Foundation.

Ronby, Alf (1991) I skogarnas land. Om social arbete i glesbygd. Stockholm. Statens råd för byggnadsforskning.

Rostila, Ilmari; Mäntysaari, Mikko; Suominen, Tarja & Asikainen, Paula (2011) Sosiaalityön professionaalisuuden erot kuntaorganisaatioissa – Organisaatiokulttuurien ja organisaatioilmapiirien kirjo. Janus vol. 19 (2). s. 143–157.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2010): Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, Juha & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, 3.uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 190-198.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Saatavilla www-muodossa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0537-6/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf [Viitattu 31.5.2019].

Sirkka, Katariina (2014) Sosiaalityön rakenteellinen asiantuntijuus. Teoksessa Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress. s. 118-133.

Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301) Saatavilla www-muodossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> [Viitattu 10.6.2019].

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731) 118§. Saatavilla www-muodossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L10P118> [Viitattu 10.6.2019].

Suoranta, Juha & Ryynänen, Sanna (2014) Taisteleva tutkimus. Riika: Into.

Tilastokeskus (2019) Kuntien avainluvut. Saatavilla www-muodossa: <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=592> [Viitattu 10.6.2019].

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1. TAUSTATIEDOT

- tehtävänimike
- työkokemuksen pituus sosiaaalialalta
- työkokemuksen pituus tässä tehtävässä (lastensuojelu/aikuissosiaalityö)
- työsuhteen laatu
- koulutus
- työtilanne nyt

2. PIENEN KUNNAN ERITYISYYS

- miksi valitsit pienen kunnan
- työn jako
- sijaistamiskäytännöt
- resurssien riittävyys
- yksinäisyys
- työn tuki: työnohjaus, mentorointi, tiimityö, työparityöskentely

3. TYÖN SISÄLTÖ

- ajatukset omasta ja muiden työn kuvista
- saiko itse vaikuttaa työtehtäviin
- mahdollisuudet muutostyöhön

4. TYÖNTEKIJÄN VOIMAVARAT JA TYÖN TEKEMISEN MAHDOLLISUUDET

- työssä jaksaminen ja jatkaminen
- suhde työyhteisöön, kunnan muihin hallintoelimiin, kuntalaisiin
- kunnan johto ja esimiehet
- mistä kunnanhallitus ja lautakunta keskustelivat
- ajatukset sotesta pienen kunnan sosiaalityön kannalta
- kuka käytti valtaa ja miten

